

EXAMENSARBETE HT 2006
DEL II: ANALYS

Facköversättarutbildningen

Nina Thorsén

Radwandern in Schleswig-Holstein:
Att översätta egennamn i en broschyr om cykelturer

Handledare:
Henrik Henriksson
Språk- och litteraturcentrum: Tyska
Lena Lötmarker
Språk- och litteraturcentrum: Nordiska
språk

Abstract

Thorsén, Nina: *Radwandern in Schleswig-Holstein: Att översätta egennamn i en broschyr om cykelturer*. Examensarbete under Facköversättarutbildningen, Lunds universitet, höstterminen 2006.

Det huvudsakliga syftet med detta examensarbete är att utröna vilka av de översättningsstrategier för hantering av egennamn som rekommenderas inom den befintliga översättningsteoretiska litteraturen som bäst kan appliceras på de typer av egennamn som förekommer i källtexten *Radwandern in Schleswig-Holstein*. Dessutom syftar undersökningen till att få en hänvisning om vilka översättningsstrategier som är vanligast förekommande i allmänhet för dessa typer av egennamn.

I fördjupningsavsnittet prövas de olika översättningsstrategierna på ett urval av egennamnen i *Radwandern in Schleswig-Holstein*. I samband med diskussionen kring vilken översättningsstrategi som lämpar sig bäst utifrån varje typ av egennamn görs även en jämförelse med autentiska exempel ur referenslitteraturen. En jämförande undersökning med andra översättningar redovisas i tabellform och avslutar fördjupningen.

De huvudsakliga resultaten av undersökningen visar att en direktöverföring av egennamnet är vanligast förekommande vid hanteringen av bebyggelsenamn, i vissa fall i kombination med ett förklarande tillägg. För naturnamn används oftast samma strategi som för bebyggelsenamn, dock förekommer det oftare att parallellnamn ersätter källspråkets egennamn om ett sådant fanns. Institutionella egennamn skiljer sig mest från de båda andra kategorierna eftersom dessa vanligen översätts. Den huvudsakliga förklaringen till detta är att institutionella egennamn oftast består av en sammansättning av substantiv som enskilt inte är egentliga egennamn. En enskild aspekt som kommer fram vid undersökningen och som inte påträffas i primärlitteraturen är placeringen av förklarande tillägg, dvs. att tillägget placeras framför egennamnet i de allra flesta fall, utom då man rimligen kan anta att egennamnet är känt för läsaren, då det placeras efter.

En av de intressantaste slutsatserna av undersökningen blev att egennamnens ordbildning påverkar valet av översättningsstrategi. Andra faktorer som influerar översättarens val av strategi är målgruppens eventuella språkliga och kulturella förkunskaper och andra aspekter som är typiska för den enskilda texten som ska översättas (i detta specifika fall måste man t.ex. överväga möjligheterna till orientering ute i terrängen).

Nyckelord: *översättning, egennamn, ordbildning*

Innehåll	Sida
0. Inledning	4
1. Förberedande textanalys	5
1.1 Presentation och analys av källtexten	5
1.2 Förutsättningar för översättningsarbetet	10
2. Fördjupning: Att översätta egennamn	13
2.1 Bakgrund och syfte	13
2.2 Litteratur	14
2.3 Material och metod	16
2.4 Redovisning och diskussion	16
2.4.1 Kategorisering	16
2.4.2. Bebyggelsenamn	17
2.4.3 Naturnamn	23
2.4.4 Institutionella egennamn	28
2.4.5 Redovisning av jämförande undersökning	32
2.5 Sammanfattning och slutsatser	34
3. Kommentar	35
3.1 Nominaliseringar	36
3.2 Tilltal	39
4. Litteraturförteckning	43

0. Inledning

Den text som ligger till grund för detta examensarbete är en broschyr om cykelturer som heter *Radwandern in Schleswig-Holstein* och ges ut av *Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein*. Texten har en informerad karaktär men fungerar även som reklamtext – utgivaren vill berätta om regionen och ministeriets miljöarbete och locka turister dit. Den ursprungliga målgruppen är således miljömedvetna tyskar som gärna ägnar sig åt friluftsliv på cykel. I och med att broschyren översätts ändras dock målgruppen till att huvudsakligen omfatta svenskar som både värnar om miljön och är intresserade av att ha en aktiv semester i Schleswig-Holstein.

Eftersom den största delen av texten beskriver olika geografiska områden är det stora antalet regionala egennamn också det mest framträdande särdraget för just denna cykelbroschyr. Därför har jag också valt att fördjupa mig i hur man hanterar egennamn i översättningar för att ta reda på 1. vilka översättningsstrategier som fungerar bäst för just denna text och 2. vilka översättningsstrategier som är vanligast förekommande i översättningar i allmänhet.

Uppsatsen inleds med en förberedande textanalys där broschyren analyseras utifrån dess kontextuella, textuella, ideationella och interpersonella strukturer. I denna första del ryms även en diskussion kring förutsättningarna för översättningsarbetet som huvudsakligen behandlar vilka strukturella områden som eventuellt behöver anpassas utifrån den svenska målgruppens behov. Därefter följer del två som innefattar den fördjupade undersökningen om hur man hanterar egennamn i översättningar. I denna undersökning har jag huvudsakligen prövat olika översättningsstrategier som presenteras i den översättningsteoretiska litteratur som jag använt mig av på de olika typer av egennamn som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein*. En jämförelse med andra översättningar och slutsatser och resultat av min undersökning avslutar denna del. Sist, i del tre, behandlar jag både allmänna översättningsproblem och två vanliga problem vid översättning från tyska till svenska som även påträffats i *Radwandern in Schleswig-Holstein*, nämligen nominaliseringar och sändarens tilltal till mottagaren.

1. Förberedande textanalys

1.1 Presentation och analys av källtexten

Som en del i översättandets arbetsprocess gör jag här en textanalys i syfte att klargöra vad som är utmärkande för källtexten *Radwandern in Schleswig-Holstein* och vad som är viktigt att uppmärksamma vid överföringen till målspråket, så att den tyska textförfattarens avsikter framkommer också för den svenska läsaren. Analysen baseras på den modell som beskrivs i Hellspong & Ledins bok *Vägar genom texten* (1997) och som omfattar en brukstexts kontextuella, textuella, ideationella och interpersonella strukturer.

Källtextens kontextuella sammanhang återfinns i Schleswig-Holstein – broschyrens huvuddel beskriver detaljerat ett antal cykelleder på olika platser i Tysklands nordligaste delstat. Förutom cykellederna ges omfattande information om den lokala naturen och andra närliggande sevärdheter som är av troligt intresse för cykelintresserade. Broschyren är tryckt år 2003 och informationen är därför relativt aktuell. Förutom tid och plats innefattar verksamheten även synen på semester, familjeliv, friluftsliv, miljömedvetande och turism. De som omfattas av textens diskurs delar alltså dessa sammanhang och intressen och ser på dessa frågor på ett liknande sätt, dvs. att det är viktigt att värna om naturen och att det är trevligt och bra att ägna sig åt friluftsliv, gärna i en sådan miljö som erbjuds i Schleswig-Holstein.

Textens utgivare och sändare är det tyska delstatsministeriet för miljö, naturskydd och jordbruk i Schleswig-Holstein (*Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein*) och mottagare är både cykel- och friluftintresserade tyskar (dvs. personer som förstår tyska och som har en viss kännedom om tyska företeelser och platser och därför relativt lätt kan ta till sig textens innehåll) och andra som har ett intresse av friluftsturism i Tyskland. Sändaren förutsätter vissa förkunskaper, dvs. att mottagaren känner till eller förstår det man nämner eller beskriver. Det troligaste skälet till att förklaringar eller tillägg används sparsamt i källtexten är dock att beskrivningar av t.ex. platser ofta ingår i ett egennamn, vilket de flesta tysktalande ju då förstår, t.ex.:

(1) Katinger Watt (KT 401)

Det tyska ordet *Watt* betyder ”strandområde som torrläggs vid ebb” och egennamnet i sig betecknar att det rör sig om en sådan naturtyp i området Kating (*Norstedts Tyska Ordbok* 1998: 862).

Textens primära syften är att få fler människor att ägna sig åt friluftsliv (vilket gynnar folkhälsan), att skapa intresse för delstaten Schleswig-Holstein (vilket gynnar turistnäringen)

och att värna om miljön (vilket gynnar alla). Detta blir tydligt redan i broschyrens introduktion där man sammanför det politiska engagemanget med miljömedvetande, friskvård, reklam och turism, t.ex.:

(2) Jedes Jahr im Sommer schwingen sich Familienministerin Anne Lütkes und Umweltminister Klaus Müller aufs Fahrrad. Gemeinsam mit anderen begeisterten Radfahrerinnen und Radfahrern entdecken sie die schönsten Ecken Schleswig-Holsteins – middenmang zwischen Nord- und Ostsee, zwischen Flensburger Förde und Elbmündung (KT 287-296).

Inom broschyrens intertextuella kontext kan man konstatera att texten tydligt följer normerna för reklamtext, reseguider och instruktioner. Precis som annan reklamtext används t.ex. lockande rubriker som ska skapa intresse för vidare läsning i den följande texten:

(3) Der Berg ruft! Auf und ab durch die Hüttener Berge (KT 1089-1090)

Turistreklamens och reseguidernas typiska beskrivningar av platser och turistattraktioner är karaktäristiska också för denna broschyr. Varje turbeskrivning innehåller ett avsnitt om sevärdheter längs vägen och även allmän information om områdets historia, natur och kultur. En stor del av texten är dock skriven som en direkt instruktion om hur man följer cykelleden och vad man ska tänka på när man befinner sig ute i skog och mark, t.ex.:

(4) Reserveschlauch, Luftpumpe und Schraubenschlüssel gehören immer ins Gepäck. Vergessen Sie nicht die Wasserflasche und die Banane als Energiereserve (KT 390-394).

Broschyrens textuella struktur (dvs. textens formella uppbyggnad på de tre nivåerna lexikogrammatik, textbindning och komposition) avspeglar också tydligt sändarens avsikt att texten ska vara lättillgänglig för ett stort antal människor oavsett utbildningsgrad, dvs. texten ska inte innehålla alltför specialiserade facktermer eller alltför komplex syntax och textavsnitten ska vara överskådliga och lätta att följa.

Inom textens lexikogrammatik framträder det stora antalet egennamn på lokala platser tydligast eftersom en stor del av texten utgörs av beskrivningar av geografiska platser. Detta gäller namn på orter, parker, skogar, sjöar, mossar, vägar, leder, m.m., t.ex.:

(5) Wir fahren auf dem Westufer der Förde am Ostseebad vorbei bis Wassersleben. Von hier geht es durch den Flensburger Forst nach Niehuus and der dänischen Grenze, dann südwärts nach Harrislee. Am Ortsausgang von Harrislee trifft der Radtour 1 auf den Ochsenweg (KT 617-623).

Det finns dessutom ett flertal benämningar på regionala föreningar och förbund, evenemang, referenslitteratur, kartor och miljöpolitiska projekt.

Ett stort antal tingbeteckningar inom zoologi och biologi förekommer också, t.ex. artnamn:

(6) Der Säbelschnäbler, die Fluss- und die Küstenseeschwalbe, Lach- und Silbermöwe brüten hier (KT 486-487).

Förutom fågelarter nämns även typiska regionala företeelser, som t.ex. Elbes våtmarker eller s.k. *Krattwälder*, ekskogar som avverkats i topparna eller som påverkats av betande djur som ätit av grenarna och som därför har växt på ett underligt förvridet sätt.

Ett typiskt kännetecken för broschyrens textbindning, som också är mycket vanlig i många tyska texter, är att konnektivbindningen relativt ofta utgörs av ett kolon. Ett tydligt exempel från broschyrens inledning är:

(7) Die Themen aus dem vorletzten Jahrhundert sind noch heute aktuell. Nur eines war vor hundert Jahren nicht absehbar: Wie dringlich es sein würde, alternative, umwelt- und ressourcenschonende Verkehrskonzepte zu entwickeln und in die Tat umzusetzen (KT 200-206).

Här används det tyska kolonet som en markering inför specificeringen av det som man inte hade förutsett, *nämligen* att det skulle bli nödvändigt att utveckla alternativa transportlösningar. Denna typ av konnektivbindning förekommer främst i den mer komplex skrivna inledningen (där satserna är längre och innehåller fler syntaktiska delar). Huvuddelen som utgörs av turbeskrivningarna har färre konnektivbindningar, vilket sannolikt beror på att satserna där generellt är kortare och enklare uppbyggda. Därmed blir texten även något mer lättläst.

Textens referensbindning är generellt pronominell. Det förekommer dock relativt ofta att broschyrens referensbindning utgörs av en modifierad upprepning av referenten, snarare än en identisk upprepning av det språkliga uttrycket, t.ex.:

(8) 1891 stellt die Kieler Sektion des Deutschen Radfahrer-Bundes den Antrag an den Magistrat, in der Eckenförder Chaussee einen Radweg anzulegen. Der Landesverband erreicht im gleichen Jahr, dass auf der Kiel-Flensburger Eisenbahn Fahrräder kostenlos mitgenommen werden (KT 188-195).

Först nämns subjektet *die Kieler Sektion des Deutschen Radfahrer-Bundes* och sedan återkommer samma referent i den följande meningen som *der Landesverband*, istället för en upprepning av *die Kieler Sektion* [...] ännu en gång. I en informerande text kan detta användas som en möjlighet att på ett kortfattat sätt infoga mer information – genom att variera beteckningarna på samma referent får läsaren även fler upplysningar om denna.

Textens komposition består av fyra delar som är uppbyggda på olika sätt. Denna indelning återspeglar textavsnittens ändamål eftersom de olika delarna har olika funktioner. Texten börjar med en informativ inledning som huvudsakligen beskriver både cyklismens historia och myndigheternas arbete i Schleswig-Holstein för att förbättra både miljön och folkhälsan genom att också förbättra villkoren för cykelåkande i delstaten. Denna inledning

har flera typiska kännetecken för allmän tysk sakprosa, dvs. ett flertal relativt långa och informationstäta fundament, topikalisering av objekt och ett stort antal nominaliseringar. Denna del är därmed inte lika lättläst som de följande avsnitten, men kan ändå anses ha en normal läsbarhet för en brukstext. Därefter följer 15 turbeskrivningar av cykelleder som är identiskt uppbyggda med rubriker och texter kring själva turen, sevärigheter, extraturer och punktuppställd information om t.ex. turens längd och svårighetsgrad. Eftersom dessa avsnitt främst innehåller relativt kortfattad information och instruktion används ofta kortare huvudsatser som syntaktiskt är relativt enkelt uppbyggda, vilket gör texten lättläst och lättöverskådlig, t.ex.:

(9) Wir starten in der Ortsmitte von Gelting. Auf der Straße Norderholm geht es nordwärts aus der Stadt. Wir fahren bis Goldhöft und biegen am Wegweiser „Birk“ links ab. An der Windmühle „Charlotte“ beginnt das Naturschutzgebiet (KT 773-779).

Dessa turbeskrivningar utgör broschyrens huvuddel. I slutet finns en kortfattad sammanfattning om Schleswig-Holstein där reklamsyftet framträder tydligare genom direkta uppmaningar att införskaffa fler broschyrer och resa till delstaten. Denna del har samma enkla syntaktiska uppbyggnad som turbeskrivningarna i avsnittet före och är därför också relativt lättläst. Sist finns en kortare förteckning över kontaktinformation och kartor.

Den mest framträdande principen för textens disposition omfattar är att texten rör sig från inledningens övergripande information till turbeskrivningarnas detaljerade specifikation där även en tydlig rumsdisposition framträder (textavsnitten beskriver olika geografiska platser).

Textens komposition och dess temadisposition gör även att den ideationella strukturen i texten blir explicit och gör innehållet och de olika funktionerna lätta att följa. Titeln ger ett makrotema – *Radwandern in Schleswig-Holstein* – och sedan följer tydliga indelningar av texten med hjälp av stycken och rubriker som både förmedlar fakta om friluftslivet, miljön och turismen i Schleswig-Holstein och sändarens positiva inställning till detta. I broschyrens inledning utgör rubrikerna makropropositioner, t.ex.:

(10) Natur ist Lebensqualität

Eine intakte Natur hat für die meisten Menschen einen hohen Wert. Bei einer Umfrage des Umweltministeriums erklärten rund zwei Drittel der Befragten, dass für sie der Schutz der Natur eine besonders wichtige Bedeutung hat. Die Umweltpolitik in Schleswig-Holstein hat sich darum ehrgeizige Ziele gesetzt. Bis zum Jahr 2012 sollen fünfzehn Prozent der Landesfläche dem dauerhaften Naturschutz gewidmet werden. Heute ist dieses Ziel zur Hälfte erreicht. [...] Jeder Beitrag zum Naturschutz ist ein Beitrag zu mehr Lebensqualität. Sauberes Wasser und saubere Luft sind elementare Lebensgrundlagen. Eine intakte Natur ist darüber hinaus ein Raum für unersetzliche Erfahrungen, den wir für uns und unsere Kinder

bewahren müssen. Wenn Sie mit dem Fahrrad in der Natur unterwegs sind, können Sie das ganz unmittelbar erleben (KT 247-280).

Påståendet i rubriken att ”natur är livskvalitet” är också vad den efterföljande texten säger om dessa teman (dvs. natur och livskvalitet).

De efterföljande 15 turbeskrivningarna innehåller istället ett antal identiska rubriker som betecknar samma teman, oavsett vilken tur det gäller, t.ex.:

(11) Rechts und links am Weg

Die vielfältige Landschaft des Naturschutzgebietes Geltinger Birk bietet Lebensräume für verschiedenste Pflanzen und Tiere. Auf den Stränden wachsen Mauerpfeffer, Meerkohl, in den Dünen die geschützte Stranddistel, auf den Salzwiesen am Westrand der Birk der seltene Echte Eibisch (KT 802-810).

(12) Rechts und links am Weg

Das Naturschutzgebiet Bottsand ist ein flacher, fünfzehnhundert Meter langer Nehrungshaken. Die Nester der Seevögel, die hier brüten, sind oft nicht mehr als Mulden im Sand. Die Zwergseeschwalde beispielsweise brütet ausschliesslich auf Sand- und Kiesstränden (KT 1328-1336).

Rubrikerna här är identiska men innehållet i det efterföljande textavsnittet är anpassat till den aktuella turen.

Genom hela broschyren framträder också en faktisk modalitet – man påstår genomgående att det är bra och roligt att cykla i Schleswig-Holstein.

Textens interpersonella struktur framträder tydligast genom ett direkt Ni-tilltal till läsaren, t.ex.:

(13) Auch bei einer beschaulichen Radtour sind Sie mit einem Fahrradhelm besser geschützt (KT 382-384).

För att ytterligare förstärka denna närhet, dvs. att sändaren tilltalar läsaren direkt, använder sändaren ett gemensamt *vi* i turbeskrivningarna:

(14) Wir starten am S-Bahnhof Wedel. Vom Bahnhof aus geht es nach rechts in die Mühlenstraße, am Markt links in die Rolandstraße, noch mal links in den Ansgariusweg und wieder links in den Steinweg. Jetzt sind wir auf der markierten Route, dem Pinneberger Kreis Radwanderweg 16 (KT 2282-2289).

Detta direkta tilltal och omtalet med *vi* är karaktäristiskt för reklamtexter där det är okänt vilka som omfattas av *vi* men där man försöker skapa en gemenskap med den tilltänkta målgruppen.

Det personliga tilltalet sätter även sin prägel på textens stil där sändaren vill nå ut med sitt budskap genom att uttrycka sig personligt, informellt, seriöst, konkret och engagerat:

(15) Die Tour führt uns vom Kieler Stadtzentrum auf die Ostseite der Kieler Außenförde zum Naturschutzgebiet Bottsand. Für Abwechslung ist gesorgt: Seehunde an der Kiellinie, Überfahrt mit der Fähre, Strandbäder, die Vogelwelt auf

Bottsand und die idyllische Probstei ergeben einen Familienausflug, auf dem es keinem langweilig wird (KT 1279-1287).

Detta exempel visar både på att sändaren uttrycker sig informellt genom att använda sig av omtalet *uns* för att förmedla att sändare och mottagare ingår i en gemenskap och engagerat genom det positivt klingande och inbjudande attributet *idyllisch* till regionen *Probstei*.

Ytterligare medel som sändaren använder sig av för att locka människor ut i naturen och turister till den nordtyska delstaten är att uttrycka den egna attityden till friluftsliv i Schleswig-Holstein. Detta gör man genom att använda ett positivt ordval (markerad med understrykning i exemplet) som ska ge läsaren trevliga associationer och skapa engagemang och inspirera till aktiv handling, t.ex.:

(16) Unterwegs in dieser faszinierenden Seen- und Hügellandschaft können Sie viele seltene Tier- und Pflanzenarten erleben, mit etwas Glück Seeadler und Kraniche. Kulturelle Höhepunkte sind die Inselstadt Ratzeburg, die Eulenspiegelstadt Mölln und Zarrentin am Schaalsee, mit seiner schönen Seepromenade und der mittelalterlichen Klosteranlage (KT 2906-2914).

Sådan språkanvändning som används till att försköna landskapet ska alltså övertyga och locka läsaren till att uppfylla textens huvudsakliga syfte (dvs. komma till Schleswig-Holstein och ägna sig åt friluftsliv). Dessa medel understödjer således den genomgående argumentationen att friluftsliv i Schleswig-Holstein är bra och roligt.

Denna förberedande textanalys baserad på Hellspong & Ledins analysmodell av en texts kontextuella, textuella, ideationella och interpersonella struktur är utgångspunkt för en diskussion kring förutsättningarna för översättningsarbetet som nu följer.

1.2 Förutsättningar för översättningsarbetet

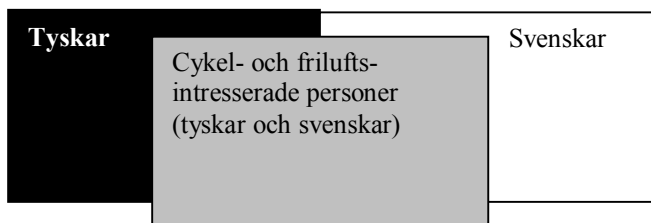
Det övergripande målet för översättningen och grunden i översättningsarbetet med broschyren *Radwandern in Schleswig-Holstein* är att texten ska göras tillgänglig och förståelig för en svensk läsare. I detta arbete har jag även prioriterat att den svenska läsaren ska uppfatta och reagera på texten på samma sätt som den tyska sändaren har avsett att den tyska mottagaren ska göra.

Generellt är de traditionella normerna för textgenrerna reklamtext, reseguider och information som förekommer i broschyren jämförbara i både tyska och svenska. Målgrupperna för källtext och måltext är också lika i det att båda sannolikt omfattar friluftsintrösserade människor som gärna sammanför natur, kultur och historia på semestern – vissa även tillsammans med sina barn.

Sändarens tydliga råd inför cykelturerna vad gäller utrustning och uppmaningar att värna om naturen genom att t.ex. inte störa djurlivet tyder på att man vänder sig till relativt ovana cyklister, vilket även får till följd att texten inte bör innehålla alltför många avancerade facktermer (åtminstone inte utan att dessa också förklaras närmare). Både turerna och texten bör alltså vara lättillgängliga för alla, oavsett erfarenhet och vana. Man bör dock ha i åtanke att de flesta svenskar har relativt goda kunskaper om naturen då man i Sverige både lär sig om Allemansrätten redan i tidig ålder och har större tillgång till en vidsträckt natur eftersom landet är relativt glesbefolkat. I Tyskland, som är mer tätbefolkat, är det däremot fler som bor i större städer, vilket gör att man rimligen kan anta att det där också finns ett större behov av instruktioner om hur man t.ex. uppträder i naturen.

Det som tydligast skiljer målgrupperna åt är dock att man i den svenska översättningen måste ta hänsyn till att de svenska turister som bara har knappa – eller obefintliga – kunskaper i tyska språket ska kunna förstå turbeskrivningarna. Förutsättningarna för att nå målet att göra broschyren tillgänglig och förståelig för en svensk läsare handlar därför huvudsakligen om att ta hänsyn till de anpassningar som främst måste göras inom textens kontextuella, textuella och interpersonella strukturer. Här är det också relevant att uppmärksamma aspekten om att avvika från eller ligga nära källtexten.

Målgruppernas olika och gemensamma diskurser kan mycket förenklat illustreras på följande sätt:

Inom den kulturella kontexten är den mest omfattande anpassningen i översättningen viktigast vad gäller sådant som hänger nära samman med Tyskland och tyska språket, eftersom det är inom detta område som diskursgemenskapen mellan källtextens målgrupp och måltextens målgrupp skiljer sig mest åt. Eftersom innehållet i texten behandlar den nordtyska delstaten Schleswig-Holstein förekommer ett mycket stort antal regionala särdrag som den genomsnittlige svensken med största sannolikhet inte känner till. Det är inte ens säkert att de som faktiskt har en viss kunskap i tyska språket förstår beteckningar eller egennamn eftersom dessa i Nordtyskland kan vara influerade av den områdesspecifika plattyskan. Därför ställer detta också krav på översättningen om det grundläggande målet för den svenska måltexten ska kunna uppnås, dvs. att behålla sändarens avsikt att göra texten lättbegriplig.

För hanteringen av dessa egennamn kan man använda sig av olika översättningsstrategier där man i flera fall kan ligga nära källtexten och behålla det tyska namnet också i den svenska översättningen. I andra fall kan det istället vara nödvändigt att endast avvika något från källtexten genom att göra ett förklarande tillägg där det inte räcker med t.ex. en preposition för att läsaren ska förstå vad det är som egennamnet betecknar:

(17) Die Tour führt uns nun in östliche Richtung zum Wardersee (KT 2120-2122).

(17') Turen för oss nu i östlig riktning till sjön Wardersee (MT 2120-2122).

Här förtydligar tillägget *sjön* att egennamnet gäller ett vattendrag. Med tanke på att också en svensk turist utan kunskaper i tyska språket ska kunna följa en cykelled och kanske också läsa en karta är det ytterst relevant med dessa förtydliganden så att den svenske cyklisten kan orientera sig på rätt sätt i området.

Inom broschyrens textuella struktur sker den största anpassningen vid de många nominaliseringarna i den tyska källtexten. Om man behåller nominaliseringarna också i svenska tenderar texten att bli mer lik en avancerad facktext än en lättillgänglig broschyr. I andra fall är det direkt nödvändigt att avvika från källtextens textuella struktur och lösa upp nominaliseringen för att uppnå idiomatisk svenska.

Inom den interpersonella strukturen är det främst tilltalet till läsaren som kräver den största anpassningen och där det också blir nödvändigt att avvika från källtexten. Sändaren, som är en myndighet, tilltalar både dem som vill förbättra sin hälsa och göra en insats för miljön och dem som vill turista i Schleswig-Holstein. Eftersom ett tilltal med *Ni* i svenskan är föråldrat och högtravande och motverkar målet att behålla textens lättillgänglighet för den svenska läsaren är det lämpligare att istället använda det mer allmänt vedertagna tilltalet *du*. Ett tilltal med *Ni* i den svenska översättningen skulle också kunna uppfattas som ett försök till humor eller ironi, vilket direkt skulle gå emot sändarens avsikter. Det skulle även vara möjligt att använda sig av *man*, men eftersom det förekommer att *man* används i den tyska texten förstärks problemet med vem eller vilka som omfattas av detta, eftersom den tyska texten därigenom så tydligt skiljer mellan *Sie* (dvs. läsaren) och *man* (dvs. någon specifik som inte är identisk med läsaren).

En djupare analys av problemet med att översätta egennamn görs i fördjupningsavsnittet i detta examensarbete och följer i del 2. Nominaliseringar och tilltal behandlas utförligare i del 3.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att broschyren *Radwandern in Schleswig-Holstein* präglas av en tydlig och positivt inställd sändare som med ett relativt lättillgängligt

språk försöker inspirera en friluftsintrösserad läsare till att turista på cykel i den nordtyska naturen. I den svenska översättningen är målet att behålla begripligheten i måltextern så att även den svenska läsaren kan ta till sig informationen i den tyska källtexten. För att uppnå detta mål är det dock nödvändigt att göra vissa anpassningar och ibland även avvikelser från källtexten, framför allt vad gäller det stora antalet regionala egennamn som är det mest framträdande särdraget för just denna cykelbroschyr.

2. Fördjupning: Att översätta egennamn

2.1 Bakgrund och syfte

Ett egennamns huvudsakliga uppgift är att identifiera en referent, ofta en person eller – som är fallet i *Radwandern in Schleswig-Holstein* – t.ex. en delstat, en flod eller en myndighet. Egennamn som rör geografiska eller nationella referenter är vanligtvis språkspecifika (till skillnad från många personnamn som t.ex. är bibliska och därmed liknande eller identiska på flera språk), vilket ställer översättaren inför följande frågor: *Ska* man översätta egennamn? *Kan* man översätta egennamn?

Eftersom översättningen anpassas efter en ny målgrupp kan det vara motiverat att åtminstone på något sätt hantera egennamnen vid överföringen till målspråket. I det specifika översättningsarbetet med egennamn i *Radwandern in Schleswig-Holstein* finns det framför allt tre punkter som är viktiga att ta hänsyn till:

- läsarens språkliga förkunskaper
- läsarens kulturella förkunskaper
- orienteringsmöjlighet ute i terrängen

Utifrån detta formuleras den viktigaste frågan: *Hur* översätter man ett egennamn?

Ytterligare en viktig aspekt som påverkar hur man hanterar ett egennamn hör samman med dess ordbildning. De egennamn som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* uppvisar främst tre olika typer av ordbildning: 1. egentligt egennamn (t.ex. *Elbe*), 2. sammansättning av ett egentligt egennamn och ett substantiv som beskriver det som egennamnet betecknar (t.ex. *Friedrich/stadt*) och 3. sammansättning av två eller flera substantiv som enskilt inte bildar något egennamn (t.ex. *Natur/schutz/verbund*).

Syftet med detta fördjupningsavsnitt är att undersöka och försöka utröna 1. vilka strategier som lämpar sig bäst för de olika egennamnen i *Radwandern in Schleswig-Holstein*,

med utgångspunkt i den nya målgruppens behov och egennamnens ordbildning och 2. om man kan dra några generella slutsatser för vilka strategier för hantering av egennamn som är vanligast förekommande i översättningar i allmänhet.

2.2 Litteratur

För att hitta olika översättningsstrategier som är relevanta för översättningen av de egennamn som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* använder jag mig av olika verk inom den översättningsteoretiska litteraturen. Den första källan är Werner Kollers bok *Einführung in die Übersetzungswissenschaft* (1979). I denna talar han bl.a. om att översättaren måste ”ställa in” översättningen på läsaren. Koller menar att översättaren måste analysera den nya målgruppens behov för att kunna utarbeta de principer och tillvägagångssätt som behövs för att skapa det han kallar för pragmatisk ekvivalens, dvs. en viss källtexts motsvarighet i en måltext i ett givet sammanhang (Koller 1979: 248-249). För översättning av egennamn kan man applicera Kollers modeller för t.ex. ”Eins-zu-eins-Entsprechung” (direktöverföring med befintligt motsvarande namn) eller kommentar (t.ex. ett förklarande tillägg) (Koller 1979: 232-233).

I *Från källspråk till målspråk* (1991) betonar Rune Ingo att egennamn i princip inte har någon egen betydelse eftersom ordet relaterar direkt till en referent och att det därför inte finns något att översätta (Ingo 1991: 122). Enligt denna princip menar han att egennamn inte bör översättas alls. Undantag från detta gäller dock, anser Ingo, de många egennamn som uppkommit ur appellativer. Olika språk har också olika ljudstrukturer och därför kan det vara motiverat att använda sig av målspråkets egen variant, dvs. parallellnamn, i synnerhet när det gäller geografiska egennamn (Ingo 1991: 204-205). I motsats till detta hävdar han dock samtidigt att det också kan vara motiverat att behålla källtextens egennamn i syfte att ”ge en äkta lokalfärg åt framställningen”, dvs. behålla ett mått av autenticitet och förstärka närheten till platsen som beskrivs (Ingo 1991: 206).

I *Aktuelle Probleme der angewandten Übersetzungswissenschaft* (2002) skriver Gabriele Wendt om de kulturella skillnader som översättaren måste ta hänsyn till i överföringen från källtext till måltext. Detta gäller även i allra högsta grad egennamn, menar Wendt, och föreslår fem olika översättningsstrategier för hanteringen av egennamn:

1. direkt överföring av egennamnet
2. direkt överföring av egennamnet tillsammans med ett förtydligande som tillfogar texten ytterligare information

3. generalisering – egennamnet utelämnas och ersätts av en förklaring av dess innebörd
4. anpassning till målspråket i form av ett uttryck som motsvarar källtextens uttryck
5. återkoppling till källspråket – källspråkets namn används om man kan anta att målgruppen är mer bekant med detta än med det egna språkets motsvarighet

Hon gör även en åtskillnad mellan egentliga egennamn och kulturspecifika egennamn och hävdar att dessa kan hanteras olika, vilket kräver att översättaren inte bara besitter goda språkliga kunskaper, utan även är högst kompetent vad gäller kultur och allmänbildning (Kovtyk & Wendt 2002: 207).

Den fjärde huvudsakliga källan är Chesterman & Wagners *Can Theory Help Translators?* (2002). I denna bok resonerar författarna kring vilka översättningsteoretiska aspekter som översättaren använder sig av i sitt arbete. Några av de viktigaste punkterna är att den nya målgruppen bör vara i översättarens fokus och att målet för översättningen bör vara att sändarens intention, textens funktion och effekten på läsaren överensstämmer så långt det är möjligt (2002: 40). Författarna talar även om olika strategier, bl.a. om ”visibility change” som uppstår när översättaren gör sig synlig genom att t.ex. lägga in en anmärkning i form av en fotnot. Detta innebär att inte bara författaren till en text är ”synlig” för läsaren (alla texter har skrivits av någon), utan även att översättaren kan framträda genom att tillföra kommentarer i texten, vilket kan bli aktuellt t.ex. vid hantering av egennamn (2002: 63).

Slutligen har jag även använt *Utrikes namnbok* (2002) och *Myndigheternas skrivregler* (2004) som ges ut av Stadsrådsberedningen (UD). I dessa båda skrifter ges rekommendationer om hantering av myndighetsnamn i översättningar och vilka skrivregler som gäller för dessa. Huvudsakligen menar utgivaren av dessa handledningar att egennamn på myndigheter och institutioner som är utpekande, dvs. som det endast finns en av, bör översättas till målspråket, i vissa fall med källspråkets beteckning inom parentes första gången myndigheten eller institutionen nämns i texten. Att översättning av sådana egennamn aktualiseras beror främst på att de flesta av dessa har bildats utifrån ”vanliga substantiv”, dvs. ord som i sig inte är egentliga egennamn (*Myndigheternas skrivregler* 2004: 41).

Utifrån den huvudsakliga primärlitteraturen kan man sammanfatta de rekommenderade översättningsstrategierna för egennamn genom att grovt indela dessa i sex undergrupper: a) direktöverföring, b) parallellnamn, c) förklarande tillägg, d) ersättande begrepp e) fotnot och f) översättning.

2.3 Material och metod

Materialet till den fördjupade undersökningen omfattar – förutom källtexten *Radwandern in Schleswig-Holstein* och dess översättning – den litteratur inom den befintliga översättningsteoretiska forskningen som presenterats i 2.2. Dessutom används ett urval av parallelltexter som motsvarar de textgenrer som förekommer i källtexten, huvudsakligen reseguider och information.

Undersökningen inleds med en kategorisering av de olika egennamn som förekommer i källtexten *Radwandern in Schleswig-Holstein*. Dessa egennamn omfattar namn på geografiska områden, orter, naturskyddsområden, parker, skogar, sjöar, floder, mossar, vägar, gator, leder, vägnät, föreningar, förbund, organisationer, myndigheter, projekt, upplevelseparker, m.m. Här sker alltså en gruppindelning av de egennamn som uppvisar gemensamma egenskaper. Undersökningen avgränsas till att endast omfatta de typer av egennamn som finns representerade i källtexten *Radwandern in Schleswig-Holstein* och dessutom till att endast omfatta ett urval av dessa.

För att genomföra undersökningen används metoden att pröva de översättningsstrategier för översättning av egennamn som hittats i litteraturen på de olika typerna av egennamn som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein*. Dessa jämförs sedan med autentiska exempel från reseguider och information som översatts från tyska till svenska eller som skrivits på svenska. Jag kommer även att göra en jämförande undersökning av ett antal egennamn i andra översättningar inom samma genrer för att få en uppfattning om vilken strategi/vilka strategier som är vanligast förekommande i översättningar inom dessa genrer i allmänhet. Undersökningen avslutas med en sammanfattning och en redogörelse för vilka slutsatser som dragits utifrån undersökningens resultat. Djupet av och omfattningen på både undersökning och litteratur begränsas dock utifrån vad som ryms inom detta examensarbets ramar.

2.4 Redovisning och diskussion

2.4.1 Kategorisering

Vid kategoriseringen av de vanligast förekommande egennamnen i källtexten *Radwandern in Schleswig-Holstein* har typbestämningen begränsats till huvudsakligen tre gruppindelningar, utifrån gemensamma egenskaper: 1. Bebyggelsenamn, dvs. delstater, ortnamn, vägar, gator, leder, vägnät m.m., 2. naturnamn, dvs. bergsområden, öar och halvöar, skogar, floder, sjöar,

mossar, dammar, naturskyddsområden/naturparker m.m. och 3. institutionella egennamn, dvs. myndigheter, organisationer, föreningar och förbund, företag, lantgårdar, statliga projekt, evenemang m.m.

Bebyggelsenamnen omfattar bebyggelse som initierats och genomförts av invånarna i området själva eller av en statlig myndighet och som man även har namngett. I många av dessa namn ingår beteckningen på det som benämns, t.ex. *Gammendorf*, (ty. *Dorf* = sv. *by*) (KT 1793). I andra fall kan man inte direkt härleda namnet till en geografisk beteckning, t.ex. orten Tönning som bildats från det medelhögtyska ordet *tun* ("inhägnad" eller "trädgård") (*DUDEN Geographische Namen in Deutschland* 1993: 257). Inom denna kategori ryms även infrastruktur, dvs. namn på vägar t.ex. *Looper Weg* (dvs. vägen till orten Loop) (KT 1626), som kan vara alltifrån nybyggda till att ha varit i bruk sedan mycket lång tid, och egennamn på lokalt och kommunalt initierade cykelvägnät eller längre leder, t.ex. *Ostseeküsten-Radweg* (Östersjöleden) (KT 1796).

Inom kategorin för naturnamn återfinns egennamn inom geografi, t.ex. bergsområden, halvöar, sjöar m.m. som inte har skapats av mänskliga händer men som dock kan ha brukats eller modifierats av människan (t.ex. skogar och mossar). I många av dessa egennamn ingår naturtypen i namnet, t.ex. *Wittensee* (KT 1145) där det tyska ordet *See* betyder "sjö" eller *Wilstermarsch* (KT 1926) som namnger marsklandskapet runt orten Wilster. Denna kategori innefattar även beteckningar som avser både ett egennamn och en naturtyp, vilket gäller många naturskyddsområden och naturparker.

Den tredje kategorin egennamn omfattar "institutionella" namn, dvs. myndigheter, föreningar, museer m.m. som betecknar någon institutionell funktion för befolkningen. Det som är tydligast utmärkande för egennamnen inom denna kategori är att de flesta består av en sammansättning av substantiv som var för sig inte bildar något egennamn t.ex. *Arbeiten für die Umwelt* (KT 690). Inom denna kategori ryms även namn på friluftrelaterade evenemang, som t.ex. *Middenmang* (KT 285) och *Birklauf* (KT 871).

2.4.2. Bebyggelsenamn

Vid översättningen av bebyggelsenamn bör man framför allt uppmärksamma att egennamnet eventuellt innefattar viss politisk information om förvaltningsområdet, information om storleken på t.ex. en ort, dvs. *-stadt* (*stad*) eller *-dorf* (*by*), eller, angående t.ex. vissa gator och vägar, betecknar en typ av gata eller väg utan att vara ett egennamn.

Redan i källtextens titel, *Radwandern in Schleswig-Holstein*, finns ett exempel på ett egennamn som också innefattar ett förvaltningsområde, nämligen delstaten Schleswig-Holstein. Namnet består av en sammankoppling av två egennamn, *Schleswig* och *Holstein* som betecknar de båda hertigdömen som år 1867 slogs samman till en preussisk provins och som 1946 blev en delstat i Förbundsrepubliken Tyskland (*DUDEN Geographische Namnen in Deutschland* 1993: 236). Om man inte är beläst i den tyska förvaltningshistorien finns det inget i dessa egennamn som kan härledas till att de betecknar ett politiskt förvaltningsområde. Om man däremot utgår från att den svenska läsaren är bekant med att den federala tyska staten består av ett antal delstater underlättar det för läsaren om den svenska översättningen innehåller tillägget *delstaten* Schleswig-Holstein.

Denna översättningsstrategi stöds av Wendt som menar att det finns en skillnad mellan egentliga egennamn ("proper names") och kulturella termer ("cultural terms"). I detta fall där egennamnet består av en sammansättning av två egentliga egennamn och samtidigt betecknar något som är kulturspecifikt är det därför motiverat att använda sig av översättningsalternativet direktöverföring + förtydligande, dvs. man anger ytterligare information i texten men behåller samma namnform som i källspråket (Kovtyk & Wendt 2002: 207).

Koller varnar dock för att man inte ska underskatta läsaren (Koller 1979: 249). I just det här fallet kan man argumentera för att man kan utgå ifrån att de flesta vuxna svenskar med genomsnittlig bildning känner till att Schleswig-Holstein är en delstat i norra Tyskland och därför ska inte heller någon förklarande information egentligen behövas.

En jämförelse med autentiska exempel från andra reseguider och informationstexter ger ytterligare strategier. I den välkända serien *Första klass reseguider: Tyskland* som utges av Streiffert Förlag AB (översättning Lisa Carlsson) använder man sig av presupposition snarare än förklarande tillägg när man behandlar delstaten Schleswig-Holstein:

(18) Schleswig-Holstein är den nordligaste tyska delstaten, belägen mellan Östersjön och Nordsjön med gränser mot Elbe och Danmark. [*Första klass reseguider: Tyskland* 2004: 441]

Denna mening följer direkt efter kapitelrubriken "Schleswig-Holstein", som inte har något förklarande tillägg framför egennamnet. Genom att använda den bestämda artikeln *den* fastställer man att det finns en nordlig tysk delstat, utan att först presentera denna som ny information (jfr. *Tyskland är indelat i delstater. Den nordligaste heter Schleswig-Holstein*) (Hellspång & Ledin 1997: 127).

I den svenska reseguiden *Tyskland* skriven av Nicklasson & Nicklasson-Mlynarska ges informationen att Schleswig-Holstein är en delstat genom att man använder sig av en modifierad upprepning av referenten (markerad med understrykning i exemplet):

(19) Schleswig-Holstein har en yta på 15 731 km² med 2,6 miljoner invånare. Delstaten ligger i nordvästra Tyskland, mellan Nordsjön i väster, med de nordfrisiska öarna utströdda utanför ett egendomligt marskland som kallas Wattenmeer, samt Östersjön i öster med några djupa vikar som skär in i landet [Nicklasson & Nicklasson-Mlynarska 1995: 11].

På detta sätt framgår det att Schleswig-Holstein är en delstat i norra Tyskland.

I min översättning av *Radwandern in Schleswig-Holstein* använde jag mig av en fjärde strategi för detta egennamn i broschyrens titel, nämligen direktöverföring av egennamnet utan förklarande tillägg. Detta för att titeln presenterar hela den följande texten och eftersom en titel fungerar som en rubrik bör den vara kortfattad och inte alltför informationstät. Ytterligare ett skäl till att jag utelämnade ett förklarande tillägg i rubriken är att det framkommer i sändarens egennamn – *Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein* – att Schleswig-Holstein är en delstat, vilket nämns allra först inne i broschyren. Detta upprepas sedan i det första textavsnittet, där det förtydligas ännu en gång att egennamnet Schleswig-Holstein betecknar en delstat (*Cykeldelstaten Schleswig-Holstein*) (MT 115).

Precis som delstatsnamnet Schleswig-Holstein finns ett stort antal egennamn på orter där det inte framgår tydligt vad det är som namnet betecknar, t.ex. *Garding* (KT 428). Vid översättning av ortnamn menar Ingo att man generellt bör använda målspråkets parallella namn på orten – om det finns ett sådant – och ger exemplet att den svenska motsvarigheten *Helsingfors* bör användas i en svensk översättning för det finska *Helsinki* (Ingo 1991: 205). Denna rekommendation stöds även av Stadsrådsberedningens utgåva av *Myndigheternas skrivregler* (2004: 10). I detta fall med ortnamn i Schleswig-Holstein är det möjligt att det finns parallella ortnamn i de områden som lydde under Sverige under Trettioåriga kriget 1618-1648 och efter Westfaliska freden 1648 (bl.a. Vorpommern och Rügen) (inga sådana parallellnamn har dock hittats). Att här använda sig av parallellnamn som översättningsstrategi för ortnamn som endast utgörs av ett egentligt egennamn förefaller dock inte som ett fungerande alternativ, främst utifrån tre anledningar:

- många orter är för små för att en genomsnittlig svensk läsare ska känna till eventuella officiella motsvarigheter
- eventuella parallellnamn hör hemma i en historisk tid och används inte längre på plats

- skyltar och lokal information använder det tyska namnet, vilket gör det svårt för den svenska cykelturisten på plats att orientera sig på ett korrekt sätt om svenska namn har använts i cykelbroschyrens svenska översättning

För dessa ortnamn kan man således inte använda sig av Ingos översättningsstrategi som omfattar parallellnamn, utan det blir istället fråga om en direktöverföring, dvs. källspråkets namn (Kovtyk & Wendt 2002: 207). Ett exempel på detta är:

(20) Hamnen i Garding är vår startpunkt och därifrån följer vi cykeltur 4 från Garding. Via Hülkenbüll åker vi norrut mot Welt och sedan därifrån via Vollerwiek till den yttre skyddsvallen närmast havet (KT 417-421).

För de ortnamn som däremot består av sammansättningar med egentligt egennamn och substantiv, dvs. en beteckning på vad egennamnet betecknar t.ex. *Friedrichstadt* som består av personnamnet *Friedrich* och det tyska ordet för ”stad” (*Stadt*), menar Ingo att det kan bli fråga om en delöversättning eller en delförvrängning, dvs. *Friedrichstad* (jfr. Ingo 1991: 208). I källtexten *Radwandern in Schleswig Holstein* skulle detta framför allt gälla det stora flertalet sammansättningar med det tyska ordet för ”stad” (*Stadt*) eller ”by” (*Dorf*). Denna sammansättning är vanligt förekommande också i svenska, t.ex. *Täby* eller *Husby*. Även en översättning av hela namnet är teoretiskt möjlig i det här fallet: *Fredriksstad*.

I reseguiden *Första klass reseguider: Tyskland* har man inte gjort någon delöversättning av sammansatta ortnamn. Istället har man överfört det tyska egennamnet i sin helhet, t.ex. *Glückstadt* och *Meldorf* (*Första klass reseguider: Tyskland* 2004: 445). Här har man inte heller gjort något informerande tillägg, t.ex. *staden Glückstadt*. Inte heller i den svenska reseguiden *Tyskland* av Nicklasson & Niklasson-Mlynarska har man gjort någon översättning av den här typen av sammansättning, utan man har istället behållit det tyska namnet, t.ex. *Sierksdorf* (Nicklasson & Niklasson-Mlynarska 1995: 12).

I min översättning av *Radwandern in Schleswig-Holstein* har jag för alla ortnamn, oavsett ordbildning, valt att endast göra en direktöverföring och använt mig av prepositioner som *mot*, *till*, *i*, etc. snarare än delöversättningar eller parallellnamn för att signalera att turbeskrivningen avser förflyttning mellan orter. Förklarande tillägg förefaller överflödigt här när det finns andra lexikala medel som utesluter tvetydighet. I exemplet nedan markeras dessa med understrykning:

(21) Genom Kreuzdeich, Altendeich, Klevendeich och Haselau åker vi i riktning mot Heist. Strax före Heist svänger vi av och i några kilometer löper vår tur parallellt med Ochsenwegleden, som kommer från Flensburg och slutar i Wedel (KT 2309-2314).

Eftersom Koller anvisar att en översättning inte bör bearbetas alltför mycket tycks användandet av prepositioner vara en enkel lösning för att hänvisa läsaren till att egennamnet betecknar en ort (Koller 1979: 250). I exemplet ovan skulle det förefalla ytterst orimligt att *Kreuzdeich*, *Altendeich*, *Klevendeich* och *Haselau* skulle vara t.ex. floder – prepositionen *genom* kan i det här fallet i kombination med verbet *åker* inte ge någon annan logisk slutledning än att de följande egennamnen betecknar orter, eftersom det även framkommer att det finns någon typ av väg som man åker på och vägar sammanbinder orter. Därför förefaller det inte heller nödvändigt att ge någon ytterligare förklarande information, t.ex. *Genom orterna Kreutzdeich* [...].

På liknande sätt som jag hanterade ortnamn behandlade jag även många egennamn på gator och vägar. Många av väg- och gatubeteckningarna i broschyren är sammansatta av ett egennamn + det tyska ordet för ”väg” eller ”gata”, t.ex. *Mühlenstraße* (KT 742). Här kan de svenska läsare som har vissa kunskaper i tyska språket utläsa vad det är som egennamnet betecknar och även här framgår det både av kontexten och olika textuella medel, som t.ex. prepositioner, att det rör sig om en gata eller väg, t.ex.:

(22) Från stationen åker vi åt höger in på Mühlenstraße, vid torget åt vänster in på Rolandstraße, sedan återigen åt vänster in på Ansgariusweg och ännu en gång åt vänster in på Steinweg (MT 2283-2286).

Även om den svenska läsaren inte kan någon tyska alls framkommer det ändå helt tydligt här att de tyska egennamnen inte kan beteckna t.ex. en ort eller ett berg. Därför har det inte heller i de här fallen varit nödvändigt för förståelsens skull att göra något förklarande tillägg.

Det huvudsakliga översättningsproblemet för gator och vägar med sammansättningar med *-straße* eller *-weg* gäller dock de fall där det kanske inte alls rör sig om ett egennamn (alla substantiv stavas enligt tyska skrivregler med inledande versal) utan istället om en typ av väg, t.ex.:

(23) [...] nach einem Kilometer rechts über den Krimweg zur Kreisstraße Richtung Kronsgaard (KT 789-792).

(23') [...] efter 1 km svänger vi höger över Krimweg till landsvägen som går i riktning mot Kronsgaard (MT 788-790).

Samma svårighet gäller beteckningar på gator och vägar inne i en ort (markerade med understrykning i exemplen), t.ex.:

(24) Wir starten in Holzbunge an der Bushaltestelle B 203 Holzbunge und verlassen den Ort auf der Dorfstraße Richtung Bistensee. [...] Wir folgen der Hauptstraße, kreuzen eine Kreisstraße und fahren durch den Forst bis Brekendorf. Wir treffen auf die Brekendorfer Dorfstraße, in die wir nach rechts einbigen (KT 1106-1116).

(24') Vi startar i Holzbunge vid busshållplats B 203 Holzbunge och lämnar orten på Dorfstraße i riktning mot sjön Bistensee. [...] Vi följer huvudgatan, korsar en landsväg och åker genom skogen till Brekendorf. Där svänger vi in till höger på Brekendorfer Dorfstraße (MT 1106-1116).

Här gäller problemet huvudsakligen *Dorfstraße*. Översättningen av *Kreisstraße* vållar inga större problem eftersom man här har hjälp av den obestämda artikeln *eine*. I tyska språket är regeln (med vissa undantag) att egennamn på gator har bestämd artikel (Freund & Sundqvist 1988: 27). Därför kan det också vara möjligt att *die Dorfstraße* betecknar ett egennamn trots att den semantiska betydelsen av ordet är ”en gata i en by”. Efter en kontroll av kartor över båda orterna framkommer det att det faktiskt rör sig om ett egennamn (samma kontroll ger också att *Hauptstraße* inte är ett egennamn i det här fallet). En möjlig översättningsstrategi som man dock skulle kunna överväga här vore en delöversättning till Brekendorf Bygata (Ingo 1991: 208; jfr. Stävie Bygata). Detta skapar dock problem för den svenska cykelturisten att orientera sig på plats eftersom skyltarna i orten Brekendorf är skrivna på tyska och inte på svenska. I det här fallet tycks det alltså passa bäst att behålla det tyska egennamnet i sin helhet.

I de mindre vanliga fall där det inte framgår klart att egennamnet betecknar en gata eller väg kan ett informerande tillägg vara den lämpligaste översättningsstrategin, eftersom det annars finns en risk att den svenska läsaren kan missuppfatta texten, t.ex.:

(25) År 1891 lägger det tyska cykelförbundets Kielsektion in en motion till kommunen om att anlägga en cykelbana längs landsvägen Eckenförder Chaussee (KT 187-190).

I den tyska källtexten används den äldre beteckningen *Chaussee* för ”landsväg” utan att detta förklaras ytterligare – man räknar helt enkelt med att detta inte ger den tyska läsaren något problem med förståelsen (<http://de.wikipedia.org/wiki/Chaussee>). Jag valde dock att ge en förklaring till *Chaussee* i min översättning eftersom man kan anta att den genomsnittliga svenska läsaren inte känner till denna betydelse.

De flesta större cykel- och vandringsleder som nämns i *Radwandern in Schleswig-Holstein* kan översättas enligt Ingos princip för parallella namn (Ingo 1991: 205). Detta gäller *Nordseeküstenradweg* som på svenska heter Nordsjöleden (<http://www.cykelframjandet.a.se/?page=81>). Motsvarande översättning av *Ostseeküstenweg* blir enligt den officiella hemsidan www.northseatrail.org *Östersjöleden*. I Tyska turistbyråns informationsbroschyr från 2005 har man dock valt att inte använda det svenska parallellnamnet, utan behåller istället det tyska egennamnet *Ostseeküstenweg* i den svenska texten (<http://www.tyskaturistbyran.se/upload/to>

urs&tips_juli_2005.pdf:14). För *Ochsenweg*, som saknar ett parallellnamn i svenska (inget sådant har hittats) valde jag däremot i min översättning att göra ett förklarande tillägg efter egennamnet: *Ochsenweg-leden*. Detta för att skapa en större konsekvens med de andra ledernas översättning.

Vid namn på cykelvägnät kan det, till skillnad från namn på leder, vara motiverat att behålla det tyska egennamnet eftersom detta underlättar för den svenska cykelturisten på plats att kunna läsa skyltar och orientera sig i terrängen. Denna översättningsstrategi kan t.ex. appliceras på Flensburgs cykelvägnät *Radrundum* (KT 604). I det här fallet skulle man dock även kunna följa Ingos princip att egennamn som har ett semantiskt innehåll är möjliga att översätta (Ingo 1991: 204). Rent lexikalt vore det möjligt att här utgå ifrån det tyska ordets semantik, dvs. *Rad* – *cykel* eller *hjul* och *rundum* – *runtomkring*. Betydelsen av *Radrundum* blir då ungefär *cykla runt hela området som i en cirkel* – dvs. man kan följa cykelvägnätet runt hela området. Eftersom broschyren även fungerar som reklamtext bör den svenska motsvarigheten av *Radrundum* också följa normerna för reklamtext, dvs. vara kortfattad, innehållsrik och lätt att komma ihåg. *Radrundum* skulle även kunna ses som en ordlek eftersom *Rad* kan betyda både *cykel* och *hjul*. En möjlig översättning skulle då kunna bli *Cykelcirkeln*. I just detta fall verkar det dock lämpligare att inte göra en översättning till svenska av egennamnet *Radrundum* eftersom det skulle göra det svårt för den svenska cykelturisten att hitta, både i turistinformation och ute i terrängen eftersom skyltningen på plats är på tyska. På Flensburgs turistbyrås officiella hemsida finns ingen översättning till svenska, men i översättningarna till engelska och danska har man behållit det tyska egennamnet och placerat detta inom citattecken för att markera att det rör sig om ett tyskt lån (<http://www.flensburg-tourismus.de/suche.html?&L=1>).

2.4.3 Naturnamn

I likhet med bebyggelsenamn där många egennamn ger härledning till vilken typ av bebyggelse namnet betecknar utgör även många naturnamn en sammansättning med den naturtyp som egennamnet betecknar. I *Radwandern in Schleswig-Holstein* gäller detta främst för namn på bergsområden, sjöar och skogar. Många floder och öar har dock ofta egennamn som inte kan härledas till en naturtyp, åtminstone inte utan en etymologisk kontroll. Namn på mossar och dammar innehåller visserligen ofta en sammansättning av egennamn och naturtyp, men förutom att egennamnet betecknar t.ex. mossen eller dammen omfattar det också i flera fall ett naturskyddsområde. För många naturskyddsområden gäller också att landskapstypen

ingår i egennamnet, vilket utgör ett översättningsproblem, t.ex. vad gäller marsklandskap och strandområden.

Det största bergsområdet som nämns i *Radwandern in Schleswig-Holstein* är *Hüttener Berge* (KT 1090). Eftersom svenska och tyska har en gemensam ordstam för *berg* med samma semantiska innebörd skulle det här vara möjligt att använda en delöversättning enligt Ingos princip för egennamn (Ingo 1991: 208). Det skulle då i svenska bli *Hüttenbergen*. Jag har endast hittat en referens till detta parallellnamn: *Nordisk Familjeordbok* från 1916 ([http://runeberg.org/nf/1916: 1092](http://runeberg.org/nf/1916:1092)). För den svenska turisten på plats innebär det dock ingen större svårighet att hitta området om man använder sig av parallellnamnet *Hüttenbergen* eftersom lexikografin inte avviker nämnvärt från det tyska namnet. I det här fallet skulle man kunna argumentera, precis som Ingo, att det är att föredra att göra en delöversättning när ett sådant fungerar (Ingo 1991: 205).

Strategin att, som Wendt beskriver, istället använda en direktöverföring av egennamnet i källspråket tillsammans med förklarande information vore dock också möjligt (Kovtyk & Wendt 2002: 207). Detta blir då *bergsområdet Hüttener Berge*. Detta vore motiverat om man benämner området som naturpark och inte som bergsområde, dvs. man avser *naturparken Hüttener Berge*, vilket man föredragit i den svenska informationen på Schleswig-Holsteins turistbyrås officiella hemsida www.schleswig-holstein.info (http://www.schleswig-holstein.info/svensk/binnenland_2.php). I min svenska översättning har jag dock istället genomgående använt en svensk delöversättning för båda egennamnen med motiveringen att en delöversättning är möjlig och att användningen av detta i detta särskilda fall inte kan skapa något problem för den svenska läsaren vid orienteringen på plats.

De egennamn på sjöar som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* har bildats genom en sammansättning av ett bebyggelsenamn (ofta med adjektivböjning, t.ex. *Großer Plöner See*) + det tyska ordet för sjö (*See*), t.ex. *Schierensee* (KT 1500). Eftersom många av dessa vattendrag är relativt små är det också sannolikt att det inte finns några parallellnamn i svenska. Därför använde jag genomgående ett informerande tillägg för sjöar i enlighet med Wendts översättningsstrategier (Kovtyk & Wendt 2002: 207). Vid en jämförelse med översättningen i *Första klass reseguider: Tyskland* kan man dock konstatera att den översättaren inte har gjort detta informerande tillägg framför *Großer Plöner See* (KT 1510):

(26) I centrum för detta semester mål står staden Plön vid Großer Plöner See.
[*Första klass reseguider: Tyskland* 2004: 447]

Översättaren har dock gjort ett förklarande tillägg vid *staden Plön*, vilket underlättar för den läsare som saknar tillräckliga förkunskaper om Tyskland för att veta att Plön är en ort. Här

kan man dock argumentera för att det tycks sannolikt att samma läsare saknar tillräckliga kunskaper i tyska språket för att också veta att det tyska egennamnet *Großer Plöner See* betecknar den större av Plöns båda sjöar.

Precis som vid de flesta sjöar i *Radwandern in Schleswig-Holstein* ingår beteckningen på naturtypen i namn på skogar, t.ex. *Ihlwald* (KT 2140) eller *Flensburger Forst* (KT 618). En aspekt som dock aktualiseras när förklarande tillägg appliceras på vissa naturnamn är skillnaden mellan att placera tillägget före eller efter egennamnet. I den litteratur som jag använt mig av finns dock ingen notering om detta, varför det endast är möjligt att spekulera i om denna skillnad gäller för förklarande tillägg i allmänhet. Vid t.ex. skogar blir dock skillnaden uppenbar. I de fall då man rimligen kan anta att skogen är mindre känd för läsaren sker en sorts presentation av naturtypen om det förklarande tillägget placeras före egennamnet. Detta kan jämföras med andra fall när det förklarande tillägget läggs till efter egennamnet om man kan anta att läsaren är bekant med det som egennamnet betecknar, t.ex. *Sherwoodskogen*, där också den som har vissa förkunskaper i engelska språket känner till att ordet *wood* i egennamnets sammansättning betyder *skog* men där man framförallt utgår ifrån att de flesta känner till just denna skog (jfr. *skogen Sherwood*, som den genomsnittliga läsaren sannolikt upplever som egendomligt). Detta är ett exempel på att översättaren inte bara måste ta hänsyn till läsarens språkliga förkunskaper, utan även till läsarens kulturella förkunskaper och utifrån detta eventuellt använda sig av olika varianter av informerande tillägg (Kovtyk & Wendt 2002: 207). I det senare fallet används presupposition (Hellspong & Ledin 1997: 127, 149).

De floder som nämns i *Radwandern in Schleswig-Holstein* bär egennamn som till skillnad från många sjöar och skogar inte kan härledas till den naturtyp de betecknar – åtminstone inte vid en första anblick. Om man utgår ifrån att den svenska läsaren av cykelbroschyren är en vuxen person med normal allmänbildning behövs kanske ingen närmare förklaring till floderna Elbe och Trave. I min översättning har jag endast gjort ett förklarande tillägg till Trave första gången floden nämns, som placerats före egennamnet:

(33) Vid Warderbrück åker vi över floden Trave (MT 2122-2123).

Detta har gjorts på samma sätt i *Första klass reseguider: Tyskland* vad gäller de båda floderna *Elbe* och *Trave* (*Första klass reseguider: Tyskland* 2004: 441, 448). I andra reseguider som skrivits på svenska har man antingen utelämnat det förklarande tillägget helt (Siljeholm 1997: 41) eller placerat det före båda egennamnen *Elbe* och *Trave* (Nicklasson & Nicklasson-Mlynarska 1995: 11). Att man i den tyska källtexten har utelämnat information om att det rör

sig om floder beror sannolikt på att man utgår ifrån att de flesta tyska läsare känner till dessa egennamn. En ytterligare förklaring kan också vara att man i tyska har hjälp av den bestämda artikeln som föregår egennamn på floder, som oftast är feminina (Freund & Sundqvist 1988: 44).

Samma översättningsstrategi som för mindre kända floder kan appliceras på en av de större öar som nämns i *Radwandern in Schleswig-Holstein*, nämligen Fehmarn. En direktöverföring tillsammans med ett förklarande tillägg vore enligt Wendt motiverat också här (Kovtyk & Wendt 2002: 207). I min svenska översättning har jag dock istället använt prepositionen *på* för att markera att det rör sig om en ö, enligt samma strategi som användes för ortnamn (se 2.4.2), dvs. ingen förklarande information ges här eftersom denna preposition utesluter de flesta andra naturtyper. Även om prepositionen *på* kan användas för berg och mossar utesluts dessa av kontexten (berg och mossar har inga stränder):

(27) Strandbekantskaper på Fehmarn (MT 1764)

Prepositionen *på* används i översättningen även vad gäller dammar, med då med hänvisning till dammens vatten, t.ex.:

(28) På Lebrader Teich kan vi se ett flertal exemplar av snatterand och skäggdopping (MT 1527-1529).

I det här fallet handlar det om fåglar som kan ses simma på dammens vattenyta. Prepositionen *på* anger också att det i exemplet är dammen Lebrader Teich som åsyftas, men egennamnet betecknar även ett naturskyddsområde.

Problemet med egennamn som kan beteckna både en naturtyp och ett naturskyddsområde eller en naturpark utgör det största översättningsproblemet när det gäller översättning av naturnamn. I *Radwandern in Schleswig-Holstein* aktualiseras detta t.ex. med *Wattenmeer* som avser både en naturpark och beteckningen för en naturtyp. I befintliga texter finns exempel på översättare som använt sig av olika översättningsstrategier för just detta egennamn, vilket i några fall ger felaktigheter i syftningen.

Enligt den tyska versionen av det internetbaserade uppslagsverket Wikipedia är *Wattenmeer* en beteckning för kustområdet nära ett hav och den landskapstyp som finns där och som påverkas starkt av tidvattnet. Som ett exempel på ett sådant område ges naturparken *Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer* (<http://de.wikipedia.org/wiki/Wattenmeer>). I översättningen av ett beslut om miljöskydd som Europeiska kommissionen antagit har översättaren gjort en direktöverföring som behandlar *Wattenmeer* som ett egennamn eftersom detta inte har översatts. Även om översättaren dessutom gjort ett förklarande tillägg som

förtydligar att det rör sig om både en naturtyp och en nationalpark signalerar direktöverföringen att denna landskapstyp endast finns där:

(29) Problemet förvärras av att dessa leder ligger så nära Wattenmeer, ett speciellt känsligt område som åtnjuter särskilt skydd som nationalpark. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001D0570:SV:NOT>]

I nationalparkens egen information på svenska använder man också det tyska ursprungsordet tillsammans med en översättning (till danska) där det inte tydligt framgår vilket man omtalar, naturtypen eller nationalparken:

(30) Det här finns det bara i Wattenmeer (på danska: vadehav). Wattenmeer befinner sig vid kusterna av Danmark, Schleswig-Holstein, Niedersachsen och Nederländerna och är enastående i världen. [<http://www.Wattenmeer-nationalpark.de/flag/schwe.pdf>]

I den första meningen indikerar prepositionen *i* att det rör sig om naturparken, vilket förstärks av att man behållit det tyska ordet som ett egennamn, som enligt Ingos grundprincip för egennamn inte översätts (Ingo 1991: 204). Tillägget inom parentes skapar dock förvirring om man utgår ifrån att det föregående *Wattenmeer* är ett egennamn, eftersom det här kommer en översättning av det tyska ordet som förklarar vad det betyder. Att *vadehav* inte är ett parallellnamn framgår av att det inte stavats med inledande versal. Ordbildningen utgörs dock av en sammansättning av två substantiv (*vade* = ”havsbottnen som blir torr vid ebb” enligt *Politikens Nudansk Ordbog med etymologi* 2005). Osäkerheten kvarstår när den följande meningen börjar med det tyska ursprungsordet som behandlas som ett egennamn eftersom det inte översatts och inte heller förtydligas med någon kommentar till läsaren om vilket man åsyftar, dvs. landskapstypen eller nationalparken. Den logiska slutledningen som följer av resten av meningen blir att man här syftar på landskapstypen, men detta är inte helt tydligt. Det resulterar således i en tvetydighet när översättaren av den tyska källtexten använder den tyska beteckningen *Wattenmeer* för både naturtypen och naturparken som ett egennamn - detta skapar förvirring hos läsaren eftersom det är lätt att uppfatta referensbindningen som en omväxlande identisk eller modifierad upprepning av samma referent. Därför kan man även argumentera för att just denna översättning inte är särskilt lyckad.

Vad gäller användandet av *vadehav* i svenska språket ger Nationalencyklopediens nätupplaga följande definition:

(31) Vadehavet [v3:ˈdgh3:vgd] (da.), nederl. *Waddensee*, ty. *Wattenmeer*, det grunda havsområdet utmed den sydöstra nordsjökusten från Den Helder i Nederländerna till Blåvands Huk i Danmark; sammanlagt drygt 10 000 km². [...] Det präglas av tidvattenströmmarna; stora strandområden torrläggs vid ebb men översvämmas regelbundet vid flod. [...] V. som är känt för sitt rika fågelliv med bl.a. vadarfåglar, änder och gäss, är även en viktig näringskälla för fisk och fiskyngel. Betydande områden är naturskyddade i de tre kustländerna, vilka även

gemensamt arbetar på ministernivå för ett utvidgat skydd
[http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=337587].

Här framgår det att detta är ett danskt ord och det kan då bli fråga om att man markerar detta, t.ex. med citattecken, i den svenska översättningen. Om man använder sig av *vadehav* uppstår dock problemet att den genomsnittliga svenska läsaren kanske inte känner till den här naturtypen eftersom den endast finns vid Danmarks, Hollands och Tysklands kuster. Därför kan man också hävda att beteckningen inte heller tillför något för förståelsen för den svenska läsaren.

I min svenska översättning behandlade jag *Wattenmeer* som ett egennamn när det syftar på naturparken men som en beteckning när det gäller naturtypen, dvs. olika strategier för de olika syftningarna:

(32) På andra sidan dammbyggnaden i Eider, i angränsning till Katinger Watt, ligger nationalparken Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer. [...] I centrum står de olika aspekternas växelverkan i strandområdets ekosystem, dvs. växter, djur, tidvatten och mänsklig påverkan (MT 526-542).

I exempel (32) framgår det i den andra meningen att det nu är naturtypen som åsyftas – *ekosystem, växter, djur, tidvatten och mänsklig påverkan* rör just denna natur. För egennamnet har jag gjort en direktöverföring tillsammans med ett förklarande tillägg ("nationalparken") men för naturtypen har jag tagit fasta på Wendts strategi att ersätta uttrycket med en förklaring (Kovtyk & Wendt 2002: 207).

I dessa fall där ett egennamn kan avse både ett naturnamn och en naturpark vore det även ett möjligt alternativ att använda sig av en adaptation i form av en kommentar (Koller 1979: 238). I denna översättningsstrategi skulle t.ex. en fotnot kunna vara lämplig där man längst ned på sidan förklarar just denna naturtyp: * *strandlandskap som sträcker sig över Holland, Tyskland och Danmark, ö.an.* Enligt Chesterman & Wagner gör man då en synlig ändring ("visibility change") av textens författare, dvs. man synliggör även sig själv som översättare (alla texter har en författare, men i och med att man lägger in "översättarens anmärkning" visar man även att texten är översatt av någon) (2002: 63).

2.4.4 Institutionella egennamn

I det följande avsnittet behandlas översättningsproblem som gäller egennamn inom kategori 3, dvs. "institutionella" egennamn, såsom namn på myndigheter, organisationer, föreningar eller naturupplevelsecentra. Det gemensamma för de flesta av dessa egennamn (med vissa undantag) och det som skiljer dem från egennamn för bebyggelse och natur är att deras

ordbildning utgörs av sammansättningar som har semantiskt innehåll. Där de flesta bebyggelse- och naturnamn består av antingen ett egentligt egennamn eller en sammansättning av ett egentligt egennamn och en beteckning på det som egennamnet avser är de ”institutionella” egennamnen sammansatta av ord som beskriver en verksamhet. Det huvudsakliga översättningsproblemet blir då huruvida man ska göra en översättning, eftersom detta är språkligt möjligt, eller om man ska behålla egennamnet på källspråket. Wendts förslag om att ersätta egennamnet med en förklaring eller att behålla den tyska beteckningen och eventuellt ge ytterligare förklarande information erbjuder två olika översättningsalternativ (Kovtyk & Wendt 2002: 207). Ingos princip om att egennamn kan ersättas med parallellnamn skulle också kunna appliceras på denna typ (Ingo 1991: 204-205). Koller anser att man med den nya målgruppen som utgångspunkt kan behöva göra en kulturanpassning men varnar dock för att göra alltför stora ingrepp i texten (Koller 1979: 238, 250).

Det som är utmärkande för ”politiska” egennamn, dvs. egennamn som betecknar statligt initierade, styrda, finansierade och övervakade verksamheter som myndigheter och miljöpolitiska projekt, är att de främst innehåller beskrivningar av verksamheten. I *Myndigheternas skrivregler* som publiceras av Stadsrådsberedningen fastställer man att myndigheter som det endast finns en av i landet behandlas som egennamn eftersom detta är utpekande, trots att namnet är uppbyggt av ”vanliga substantiv” (2004: 41).

Det första egennamnet på en myndighet som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* är *Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein*, som också är textens sändare. I *Utrikes namnbok* anges att namn på myndigheter normalt ska översättas i politiska dokument, dock eventuellt med originalspråkets namn inom parentes efter översättningen första gången egennamnet förekommer i texten (*Utrikes namnbok* 2002: 9). Efter en undersökning av befintliga politiska dokument framkommer det att man har hanterat utländska myndigheters egennamn på olika sätt. I en beskrivning av ett samarbete mellan Lomma kommun och Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein har man inte översatt den tyska myndighetens namn, utan istället behållit den tyska grundformen:

(33) Kustzon. 2002-2004:

Partners: Region Skåne, Länsstyrelsen i Skåne och kommunerna Helsingborg, Landskrona, Lomma, Malmö, Ystad, Ängelholm, Storströms Amt i Danmark och Ministerium für Umwelt i Schleswig-Holstein [<http://www.lomma.se/internationalt/projekt.4.db23f1fc603520677fff5464html>].

I en jämförelse med EU-översättningar förekommer det både att man översätter myndighetens namn och att man inte gör det:

(34) I de förenade målen C-36/97 och C-37/97 angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Schleswig-Holsteinisches Verwaltungsgericht (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i de vid den nationella domstolen avhängiga målen mellan Hilmar Kellinghusen och Amt für Land- und Wasserwissenschaft Kiel i närvaro av: Ministerium für ländliche Räume, Landwirtschaft, Ernährung und Tourismus des Landes Schleswig-Holstein. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0036:SV:HTML>]

(35) Upprättade av arbetsgruppen "Standardarbetsbeskrivningar inom vattenbyggnad" under medverkan av

- Bundesministerium für Verkehr, Bau- und Wohnungswesen (Tysklands förbundsministerium för trafik, bygg- och bostadsväsen) jämte dess underordnade myndigheter
 - Niedersachsens ministerium för ekonomi, arbete och trafik
- [<http://ec.europa.eu/enterprise/tris/pisa/cfcontent.cfm?vFile=120050561SV.DOC>]

I enlighet med anvisningarna i *Utrikes namnbok* (2002: 5) har jag översatt myndigheten *Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein* till svenska: *Ministeriet för miljö, naturskydd och jordbruk i förbundslandet Schleswig-Holstein* (MT 3-4). Också enligt föreskrifterna i *Utrikes namnbok* används i tyska initialt den långa formen av myndighetens namn för att sedan ersättas av en kortform senare i den löpande texten (2002: 9). Detta efterföljs även i *Radwandern in Schleswig-Holstein* där den långa formen förekommer allra först i broschyren för att sedan återkomma i den kortare versionen senare i texten:

(36) Das schleswig-holsteinische Umweltministerium initiierte in den Hüttener Bergen das Projekt „Modellregion: Natürlich erleben“ (KT 1170-1174).

(36') Där pågår också ett naturprojekt som initierats av Miljöministeriet i Schleswig-Holstein (MT 1170-1172).

I detta exempel aktualiseras även hanteringen av namn på miljöpolitiska projekt. I det här fallet är det semantiskt möjligt att göra en översättning av projektets namn, eftersom det inte innehåller några egentliga egennamn (Kovtyk & Wendt 2002: 207). En sådan översättning skulle då kunna bli: *"Hüttenbergen – ett föredöme för det naturliga livet"*. Innan översättningen görs är det dock viktigt att ta reda på om det finns en officiell översättning av projektet till svenska och i sådana fall använda denna, enligt samma princip som för användningen av parallellnamn (Ingo 1991: 205). Eftersom detta är ett tämligen lokalt projekt som inte är initierat av t.ex. EU, utan av den lokala myndigheten, verkar det osannolikt att det finns en officiell översättning av projektet och dess namn (ingen sådan har hittats). I textens sammanhang är informationen inte heller av avgörande betydelse eftersom avsnittet huvudsakligen behandlar bergsområdet och inte innebörden av det miljöpolitiska projektet – detta nämns endast kortfattat. I min svenska översättning har jag därför i det här fallet valt den

översättningsstrategi som följer Wendts princip om att ersätta egennamnet med en omskrivande förklaring av vad det innefattar (Kovtyk & Wendt 2002: 207). Dessutom har jag tagit särskild hänsyn till att inte tillföra texten mer information än nödvändigt – jag har istället sammanfattat betydelsen av egennamnet så kortfattat som möjligt, vilket följer Kollers rekommendationer (1979: 250).

Namn på den tyska naturskyddsstiftelsen och det tyska naturskyddsförbundet, *die Stiftung Naturschutz* och *der Naturschutzverbund* har jag i min översättning behandlat enligt anvisningarna i *Myndigheternas skrivregler*, dvs. enligt samma princip som för myndigheter där egennamnet är utpekande för en enskild verksamhet trots att det bildats av en sammansättning av ord med semantiskt innehåll och som var för sig inte är egennamn (*natur+schutz+verbund*) (2004: 41). I översättningen skrivs dessa därför med stor begynnelsebokstav i enlighet med anvisningarna för egennamn i *Myndigheternas skrivregler* (2004: 42): *Naturskyddsstiftelsen* (MT 849) och *Naturskyddsförbundet* (MT 851).

Namn på miljö- och friluftrelaterade föreningar som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* har jag till skillnad från myndighetsnamnen inte översatt trots att också dessa egennamn består av sammansättningar som inte innehåller något egentligt egennamn, och som därför enligt bl.a. Ingos princip är möjliga att översätta (Ingo 1991: 204). Utifrån delmålet för översättningen att den svenska läsaren och turisten på plats ska ha möjlighet att hitta ytterligare information om föreningarna och deras verksamhet har jag istället valt ett informerande tillägg som översättningsstrategi (markerat med understrykning i exemplet), t.ex.:

(37) Vereine wie der Allgemeine Deutsche Fahrradclub und der Verkehrsclub von Deutschland [...] (KT 240-242).

(37') Tyska trafikföreningar som Allgemeiner Deutsche Fahrradclub och Verkehrsclub von Deutschland [...] (MT 240-242).

Dessutom är det sannolikt att dessa föreningar, som är lokala och därför relativt små, saknar en officiell översättning till svenska, vilket för fram argumentet att översättaren tar sig för stora friheter genom att konstruera en översättning av dessa egennamn.

Av samma anledningar har inte namn på informationscentra eller upplevelsecentra översatts. Detta gäller t.ex. *Redderhus* (KT 1189) och *Multimar Wattforum* (KT 530).

Inte heller namn på de evenemang som beskrivs i *Radwandern in Schleswig-Holstein* har jag översatt. Ett exempel är den årliga turen på cykel, *Middenmang*, som leds av två ministrar från Schleswig-Holsteins delstatsregering som bjuder in allmänheten att cykla med i ett försök att både uppmuntra friluftslivet och turismen och även införliva miljötankandet i

delstaten. Ordet *Middenmang* härstammar från plattyskan och betyder *dazwischen*, dvs. *däremellan* (http://www1.ndr.de/ndr/pages_special/0,,SPM12886,00.html?C=M). Ordet används inte bara för att namnge detta evenemang, utan även i andra sammanhang eftersom det har en egen semantisk betydelse och därför inte heller är ett egentligt egennamn. I min översättning har jag alltså behållit det tyska namnet i den svenska måltexten med motiveringen att det betecknar ett mycket områdesspecifikt evenemang som därför saknar ett parallellnamn i svenska. Ett ytterligare tungt vägande skäl för att behålla det tyska namnet är dessutom att det betecknar en företeelse som den svenska turisten på plats sannolikt har intresse av (målgruppen är friluftsinresserade och miljömedvetna svenskar som gärna turistar i den miljö som finns i Schleswig-Holstein). Eftersom broschyren inte bara är en reklamtext för det nordtyska förbundslandet, utan även en informationstext, bör det vara enkelt för den svenska turisten att hitta ytterligare information om evenemanget i media eller på den lokala turistbyrån.

2.4.5 Redovisning av jämförande undersökning

I syfte att få en hänvisning om vilka översättningsstrategier som generellt tycks vanligast vid hanteringen av de typer av egennamn som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* har jag gjort en jämförelse med ett urval av befintliga texter som omfattas av genrerna för information och reseguider. Detta är dock endast ett slumpmässigt urval av översättningar och det är omöjligt att känna till översättarnas motiveringar för den eller de översättningsstrategier som de använt sig av. Undersökningen gick till så, att jag antecknade de olika typerna av egennamn och vilken översättningsstrategi som valts för varje typ i varje enskild text, dvs. vilken översättare som valt vilken strategi för vilken typ av egennamn. I tabellen markeras vilken översättningsstrategi som påträffats – eftersom textmängden skiljer sig åt mellan de olika texterna riskerar ett sifferantal att bli missvisande.

I tabell 1 redovisas de översättningsstrategier som använts i *Första klass reseguider: Berlin, Första klass reseguider: Tyskland*, www.cor.europa.eu, <http://ec.europa.eu>, www.eur-lex.europa.eu, www.lomma.se, www.schleswig-holstein.info, www.tyskatyristbyran.se, www.visit-germany.info, och www.wattenmeer-nationalpark.de.

Tabell 1: Översättningsstrategier i andra översättningar

Översättningsstrategi	Städer och byar	Gator, vägar och leder	Geografiska områden	Hav	Sjöar och floder	Öar	Naturparker	Myndigheter/ ministerier	Evenemang
1. Direktöverföring	x	x	x		x	x	x	x	x
2. Parallellnamn				x			x		
3. Förklarande tillägg					x	x	x	x	
4. Ersättande begrepp									
5. Fotnot									
6. Översättning								x	

Av tabellen framgår följande tendenser: direktöverföring är vanligast vid städer och gator, vägar, leder, geografiska områden, sjöar, floder, myndigheter och evenemang; parallellnamn är vanligast vid hav och naturparker; förklarande tillägg används oftast för sjöar, floder, naturparker och myndigheter; förklarande tillägg är vanligast vid städer och gator, vägar, leder och myndigheter; och slutligen översätts endast namn på myndigheter. Varken ersättande begrepp eller fotnot påträffades. De namntyper som behandlas på flera olika sätt är huvudsakligen sjöar, floder, öar, naturparker och myndigheter.

Tabell 2: Översättningsstrategier i min egen översättning

Översättningsstrategi	Städer och byar	Gator, vägar och leder	Geografiska områden	Hav	Sjöar och floder	Öar	Naturparker	Myndigheter/ ministerier	Evenemang
1. Direktöverföring	x	x	x		x		x		x
2. Parallellnamn			x	x					
3. Förklarande tillägg	x	x	x		x	x	x		
4. Ersättande begrepp							x		
5. Fotnot									
6. Översättning								x	

För att kunna dra slutsatser i jämförelsen mellan översättningsstrategier i andra texter och min egen översättning har jag endast tagit med samma typer av egennamn och därmed uteslutit några typer som dock förekommer i min källtext. I jämförelsen kan man konstatera att direktöverföring och förklarande tillägg är de vanligast förekommande översättningsstrategierna, framför allt för bebyggelse- och naturnamn. För myndigheter har jag dock konsekvent översatt egennamnet till svenska, vilket gjorts ibland i andra texter. Det var dock lika vanligt att man inte gjorde detta. Istället behölls det tyska namnet, i vissa fall med förklarande tillägg. För evenemang tycks tendensen vara att man i andra texter gör en

direktöverföring, vilket jag också gjort. Noterbart är att fotnoter inte har använts i någon av de undersökta texterna.

2.5 Sammanfattning och slutsatser

I denna fördjupningsdel har jag först kategoriserat de olika typerna av egennamn som förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein* och sedan med hjälp av de översättningsstrategier och de principer som jag hittat i sekundärlitteraturen försökt utröna vilka översättningsstrategier som lämpar sig bäst för den nya målgruppens behov. Efter att ha prövat de olika strategierna på de olika typerna av egennamn har jag dragit följande slutsatser utifrån kategori och ordbildning:

1. Bebyggelsenamn

- a) egentliga egennamn (framför allt orter) har översatts enligt strategin för direktöverföring utan förklarande tillägg eftersom en preposition utesluter tvetydighet
- b) egennamn bildade av egentligt egennamn + substantiv har översatts med direktöverföring utan förklarande tillägg, direktöverföring + förklarande tillägg (t.ex. orter, gator och vägar) eller i vissa fall med parallellnamn (leder)
- c) egennamn bildade av substantiv har översatts med direktöverföring + förklarande tillägg med motiveringen att orienteringsmöjligheten bör prioriteras (t.ex. vägnät)

2. Naturnamn

- a) egentliga egennamn har översatts enligt strategin för direktöverföring utan tillägg då naturtypen är välkänd (t.ex. *Elbe*), med tillägg om naturtypen är mindre känd (t.ex. floden *Stör*) och slutligen enligt skilda strategier i de fall då egennamnet avser både en naturpark och en naturtyp (direktöverföring + tillägg för naturparken och med ersättande förklaring för naturtypen)
- b) egennamn bildade av egentligt egennamn + substantiv har översatts med direktöverföring + tillägg (t.ex. skogar och sjöar) eller med parallellnamn i vissa fall

3. Institutionella egennamn

De institutionella egennamnen består till största delen av substantiv som hanterats enligt principen för direktöverföring + tillägg (t.ex. föreningar), ersatts med

förklarande begrepp (t.ex. miljöpolitiska projekt) eller översatts helt (t.ex. naturskyddsföreningar).

Efter undersökningen av andra befintliga översättningar inom samma textgenrer som redovisas i 2.4.5 kan man tydligt se att direktöverföring av egennamnet är den klart vanligaste översättningsstrategin, före direktöverföring + förklarande tillägg och användningen av parallellnamn. I en jämförelse med mina översättningsstrategier för *Radwandern in Schleswig-Holstein* kan man konstatera att dessa till största delen överensstämmer med referenslitteraturen, dock har jag oftare översatt de institutionella egennamnen. Den tydligaste likheten är dock att kommentarer i form av fotnoter inte har påträffats i någon översättning, varken i min eller inom referenslitteraturen.

Om man utifrån resultatet av mina undersökningar kan dra några generella slutsatser kring vad som tycks gälla för översättning av egennamn i allmänhet så tycks den tydligaste tendensen vara att man för det mesta använder sig av direktöverföring av egennamnet och ett förklarande tillägg i de fall då man anser det nödvändigt för den nya målgruppens förståelse.

Det är omöjligt att säga vad som motiverat översättarna av referenslitteraturen, men vid mina egna val av översättningsstrategi har framför allt ordbildningen, målgruppens behov och översättningsteoretiska rekommendationer påverkat det slutgiltiga valet. För vidare forskning vore det intressant att undersöka dels hur mycket målgruppen för varje enskild översättning och deras behov och förutsättningar påverkar valet av översättningsstrategi (t.ex. om förklarande tillägg är överflödiga eller om ytterligare förklaringar och omskrivningar tvärtom är nödvändiga för målgruppens förståelse) och dels i vilken utsträckning egennamnets roll i textens sammanhang påverkar hur det hanteras, dvs. om dessa är huvudsakliga teman i texten eller endast omnämns (t.ex. naturskyddsområden, miljöpolitiska projekt, o. dyl.).

3. Kommentar

I arbetet med att översätta texter stöter översättaren på olika problem som ofta återkommer oavsett text. Ingo menar att en översättning nästan aldrig kan vara ”en både formell och semantisk spegelbild av originaltexten” (Ingo 1990: 19). Översättaren måste således ta hänsyn till en mängd aspekter där källspråk och målspråk eventuellt skiljer sig åt. I arbetet med att översätta från tyska till svenska aktualiseras t.ex. olikheter vad gäller ordföljd och ordförråd (bl.a. ”falska vänner” – ord som är mycket lika varandra i båda språken men som har helt olika innebörd), för att bara nämna några.

I denna tredje och sista del behandlas två större översättningsproblem som är vanligt förekommande vid översättning av många tyska texter och som även aktualiserats i översättningsarbetet med *Radwandern in Schleswig-Holstein*. I de följande avsnitten diskuteras nominaliseringar, som ofta förekommer i källtexten, och det personliga tilltal som den tyska sändaren använt och som kräver en viss anpassning i måltexten.

3.1 Nominaliseringar

Enligt Freund & Sundqvist är nominaliseringar omvandlingar av satser till substantiviska uttryck (Freund & Sundqvist 1988: 447). I *Tysk syntax för universitetsnivå* definierar Andersson et al. nominaliseringar som ”en nominalfras där huvudet är ett substantiv bildat till en verb- eller adjektivstam” (2002: 401). Förenklat kan man alltså sammanfatta det så, att en nominalisering innebär att man komprimerar en sats till ett substantiviskt uttryck. Syftet med att använda denna komprimering är, enligt Freund & Sundqvist, att man koncentrerar texten genom att t.ex. minska antalet bisatser, vilket lämpar sig bra när man vill uttrycka begrepp utan att använda alltför många bestämmingar eller när man vill ge texten en ”officiell, opersonlig och seriös karaktär” (Freund & Sundqvist 1988: 449). Effekten blir samtidigt att texten blir mer komplicerad och svårläst.

Både Freund & Sundqvist och Andersson et al. menar att användningen av nominaliseringar förekommer i stort antal i olika typer av texter skrivna på tyska och att detta är betydligt vanligare i tyska texter än i svenska (Freund & Sundqvist 1988: 447; Andersson et al. 2002: 402). Även för hanteringen av nominaliseringar vid översättning är de båda grammatikorna överens. Freund & Sundqvist hävdar att det är viktigt för den praktiska språkfärdigheten att kunna analysera nominaliseringar – inte minst när man översätter texter från tyska till svenska. De menar också att det ibland är direkt nödvändigt att lösa upp nominaliseringarna för att den svenska motsvarigheten ska fungera i den svenska texten (Freund & Sundqvist 1988: 448). Andersson et al. skriver att nominaliseringar i svenskan hör till ett ”ganska formellt stilläge” medan de i tyska är vanliga också i ”relativt neutral stil” (2002: 402). Därför anser de även att en tysk nominalisering ofta bör översättas med en sats på svenska (Andersson et al. 2002: 402). Även Ingo hävdar att nominaliseringar i svenska hör till ”de högre stilarterna” och att man i lägre stil oftast ersätter dessa med bl.a. infinitiver (Ingo 1991: 251).

Precis som är brukligt i tyska texter, enligt Freund & Sundqvist och Andersson et al., förekommer ett stort antal nominaliseringar i *Radwandern in Schleswig-Holstein*, framför allt i den mer komplext skrivna inledningen men också i den syntaktiskt enklare huvuddelen, tex.:

(38) Daneben bleibt Raum für die sinnliche Wahrnehmung der Natur (KT 680-681).

(38') Dessutom finns det utrymme att förnimma naturen med alla sinnen (MT 680-681).

Vid hanteringen av nominaliseringar uppstår dock ett översättningsproblem: många nominaliseringar i svenska ger texten en mer komplicerad karaktär som är typisk för facktexter, samtidigt som de komprimerar texten, vilket fyller en viktig funktion i både instruktioner och reklamtexter, som dock på samma gång ska vara lättlästa. Hur kan man då uttrycka sig så kortfattat som möjligt men samtidigt behålla en hög läsbarhet?

I min översättning har jag valt att lösa detta problem genom att behålla nominaliseringen i de fall där detta fungerar även på svenska och där det kräver en alltför omfattande omskrivning av texten att ersätta den med en sats, t.ex:

(39) Die Landschaft, die wir heute erleben, ist erst in jüngster Zeit durch menschliche Eingriffe entstanden (KT 449-451).

(39') Landskapet, så som vi ser det i dag, har uppkommit först på senare tid genom mänskliga ingrepp (MT 449-451).

I exempel (39) har den kortfattade nominaliseringen ersatt den längre bisatsen och har placerats på adverbialets plats: *Die Landschaft die wir heute sehen, ist erst in jüngster Zeit dadurch entstanden, dass der Mensch eingegriffen hat*. Huvud verbet i bisatsen, *eingreifen*, har omvandlats till huvudet i nominaliseringen, dvs. *Eingriffe*, som jag översatte till *ingrepp* (Andersson et al. 2002: 403). Om man istället väljer en sats här, dvs. *genom att människan ingripit*, bör man även göra tillägget *i det/naturen* för att få en syntaktiskt fullständig sats. I svenskan används dock verbet *ingripa* huvudsakligen när det gäller att intervensera i något negativt skeende, t.ex. *ingripa vid ett rån*. För att åstadkomma idiomatisk svenska skulle man därför i exempel (39) istället behöva specificera vad det är som människan har gjort som påverkat att landskapets ändrats, t.ex. *genom att människan har brukat jorden*. Det framkommer dock inte av källtexten vad det är som människan har gjort med landskapet, varför en sådan omskrivning förorsakar en avvikelse från källtexten som inte är önskvärd eftersom man då skriver in information som faktiskt inte anges i källtexten. I detta fall fungerar det således att behålla nominaliseringen också i svenska eftersom man då inte

behöver avvika alltför mycket från källtexten, även om det finns andra alternativ som är mer idiomatiska.

I andra och betydligt vanligare fall var det direkt nödvändigt att lösa upp nominaliseringen till en sats för att få en korrekt svenska, i enlighet med Freund & Sundqvist (1998: 448). Ett exempel på detta är:

(40) Falter nutzten aufgerissene Baumrinder zur Eiablage (KT 2534-2535).

(40') Fjärilar använde avriven bark för att lägga sina ägg i (MT 2533-2535).

En nominalisering i det här fallet, dvs. *Fjärilar använde avriven bark till äggavläggning*, gör den svenska meningen mycket otymplig, vilket strider helt mot textens syfte att vara lättillgänglig. Alternativet att skriva om meningen till *Fjärilar lade sina ägg i den avrivna barken* fungerar visserligen bättre på svenska men då frångår man källtextens informationsstruktur och går miste om upplysningen som sändaren vill lyfta fram att det var barken som användes till något, snarare än att fjärilar lade ägg. Om man istället topikaliserar *barken* lyfts detta fram för starkt, vilket inte heller överensstämmer med källtexten: *I den avrivna barken lade fjärilar sina ägg*. Här har jag alltså istället tagit fasta på Ingos grundregel att ”det finns större orsak att använda en bra formell motsvarighet – om en sådan finns – än en friare översättning” (Ingo 1991: 252). Här sker, precis som nämndes i avsnitt 1.2, en avvikelse från källtexten vad gäller den textuella strukturen, dock inte vad gäller den ideationella strukturen eftersom jag endast omvandlat det substantiviska uttrycket till en sats (Freund & Sundqvist 1988: 447). Denna avvikelse får därför en positiv effekt på måltexten eftersom den anpassar den textuella strukturen till vad som är brukligt i målspråket utan att ändra informationen som ges.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att jag endast i några fall behållit ett substantivistiskt uttryck även i svenska om en omskrivning medför en risk att avvika alltför mycket från innehållet i källtexten eller om texten riskerar att bli alltför lång, vilket inte lämpar sig så bra i instruktioner eller reklamtexter. Oftast har jag, i enlighet med vad grammatikorna rekommenderar, ersatt nominaliseringarna i den tyska källtexten med en sats i svenska, vilket gör texten mer lättläst. Eftersom detta endast innebär en formell skillnad, och ingen avvikelse från textens innehåll, fungerar detta i de flesta fall.

3.2 Tilltal

I *Radwandern in Schleswig-Holstein* använder sändaren ett direkt tilltal till mottagaren. Det finns fem möjliga anledningar till detta. Den första är att sändaren, som är en myndighet, har en asymmetrisk relation till mottagaren, som är vem som helst som intresserar sig för friluftsturism (Hellspång & Ledin 1997: 53). Detta visar sig bl.a. genom att sändaren vill informera mottagaren om något som man utgår ifrån att mottagaren inte känner till och att sändaren ger mottagaren direkta anvisningar eller indirekta uppmaningar, t.ex.:

(41) Beherzigen Sie einige einfache Regeln. Bleiben Sie in Naturschutzgebieten, in Wäldern und Mooren bitte auf den Wegen und baden Sie nur an ausgewiesenen Badestellen, um die empfindliche Pflanzen- und Tierwelt nicht zu stören (KT 322-323).

(41) Vi ber dig dock respektera ett par enkla regler. När du befinner dig i ett naturskyddsområde, i skogen eller på mossarna, håll dig då på de vägar som finns. Bada endast på anvisade badplatser så att inte det känsliga växt- och djurlivet störs (MT 322-323).

En andra anledning till att man i källtexten använt sig av ett direkt tilltal till läsaren, vilket skiljer sig från den första, kan vara att man vill fånga den tilltänkta konsumentens uppmärksamhet, vilket är utmärkande för reklamtexter (Rahm i Holmberg & Svensson red. 2004: 316). Detta hör samman med den tredje anledningen, dvs. att man, som Hellspång & Ledin hävdar, vill ”placera läsaren i en lämplig mottagarroll” som passar för reklamens syfte (Hellspång & Ledin 1997: 173). Att reklamsyftet framträder genom ett direkt tilltal till läsaren blir tydligt om man jämför med texter som endast syftar till att informera om något, t.ex. nyheter i tidningsartiklar, där sändaren vanligtvis använder t.ex. konjunktiv eller passivkonstruktioner snarare än adresserar läsaren direkt, vilket framgår av följande exempel:

(42) Wattenmeer-Schutz

Der Nationalpark schleswig-holsteinisches Wattenmeer erfreut sich offensichtlich großer Beliebtheit. Das fand die Fachhochschule Westküste in Heide mit einer Umfrage heraus. Von den 600 nach dem Zufallsprinzip ausgewählten Küstenbewohnern wünschten sich immerhin 76 Prozent den Fortbestand des Schutzgebietes, das 1985 als erster von heute drei Wattenmeer-Nationalparks gegründet wurde. Nur ganze zwei Prozent lehnten es generell ab [<http://www.taz.de/pt/2002/01/26/a0336.1/text>].

I denna tidningsartikel från *Tageszeitung* informerar man om nationalparkens popularitet, som framkommit i en undersökning. Den som skrivit artikeln använder sig av konjunktiv för att markera att det rör sig om uppgifter baserade på direkt tal, t.ex. *wünschten sich immerhin 76 Prozent den Fortbestand des Schutzgebietes*, och agentlös passiv, dvs. *das 1985 als erster von heute drei Wattenmeer-Nationalparks gegründet wurde*. Istället för att tilltala läsaren direkt

och uttrycka sina egna attityder till naturparken, som framkommer tydligt i *Radwandern in Schleswig-Holstein*, använder sändaren av tidningsartikeln endast ett fåtal ord som synliggör denne och dennes inställning till informationen som ges, t.ex. *offensichtlich* (sv. *uppenbarligen*). Denna attitydmarkör uttrycker en osäkerhet om informationens sanningshalt, påtalar att det rör sig om något som någon annan har kommit fram till och även ett visst mått av ifrågasättande, som helt strider mot vad som är utmärkande för reklamtext. Placeringen av läsaren i detta fall med en strikt informerande text är alltså, till skillnad från reklamtext, inte i en roll där sändaren försöker övertyga mottagaren om det egna budskapets förträfflighet, utan istället i en position där läsaren får ta emot informationen och själv ifrågasätta och bearbeta innehållet i artikeln. *Radwandern in Schleswig-Holstein* hör både till informations- och reklamgenrerna, men informationen är en del av reklamsyftet där man vill uppmuntra målgruppen till handling, dvs. turista på cykel i delstaten (Rahm i Holmberg & Svensson red. 2004: 316).

Hellspong & Ledin menar också att ett direkt tilltal signalerar förtrolighet och förtroende mellan sändare och mottagare - man försöker skapa en närhet, vilket är den fjärde anledningen (Hellspong & Ledin 1997: 173). Den asymmetriska relationen mellan sändare och mottagare mjukas därmed upp en aning. I *Radwandern in Schleswig-Holstein* förstärker sändaren denna närhet ytterligare genom att omväxlande även använda omtalet *vi*, vilket syftar till att skapa en gemenskap med målgruppen (Rahm i Holmberg & Svensson red. 2004: 337). Detta blir tydligt i följande exempel:

(43) Nach zwei Kilometern kommen wir an den Deich. Wenn wir die Vogelbeobachtungsstation besuchen wollen, bleiben wir binnendeichs auf dem Deichverteidigungsweg. Nach dem Besuch in der Station setzen wir den Weg fort und wechseln bei der nächsten Gelegenheit auf die Wasserseite des Deichs (KT 2291-2299).

Här försöker sändaren förmedla en känsla av att *vi*, dvs. både sändaren och mottagaren, redan befinner oss på tur i området.

Slutligen kan det även vara ett sätt att visa att man vänder sig till vuxna och att man anser det viktigt att ge ett seriöst intryck om man i det direkta tilltalet använder sig av Ni-tilltal, dvs. *Sie*. Detta är standard i tyska – duande används endast mellan dem som är socialt jämställda (eller av vuxna till barn), vilket en myndighet, som är en auktoritet, och den civila befolkningen inte kan anses vara (Freund & Sundqvist 1988: 116). I *Werbung*, som behandlar tyska reklamtexter utifrån ett språkvetenskapligt perspektiv, skriver Sowinski att det är brukligt att man i tyska reklamtexter använder Ni-tilltal om man vill vara trovärdig inför den

vuxna konsumentmålgruppen (1998: 42). Du-tilltal används, enligt Sowinski, endast om man vänder sig till en yngre målgrupp (Sowinski 1998: 46).

I min översättning har den största anpassningen av tilltalet varit att ändra Ni-tilltalet i tyska till *du* i svenska eftersom Ni-tilltal sällan används i modern svenska, utan anses gammalmodigt eller högtravande. Därför kan ett tilltal med *Ni* i svenska uppfattas som ett försök till humor eller ironi, vilket direkt skulle motverka sändarens intentioner. En liknande översättning som både informerar och har ett reklamsyfte finns på Tyska turistbyråns hemsida på Internet:

(44) Oavsett om du är ute efter en häftig storstadspuls, adrenalinpumpande upplevelser till sjöss, på land eller i luften, fridsamma upplevelser i skogens djup, stillhet eller om du hellre vill uppleva historiens vingslag på vackra slott eller om du kanske vill skämma bort dig själv med en kurvistelse, så har semesterlandet Tyskland alla svar på dina drömmar [http://www.tyskland-info.com/pages_se/index_se_1225.html].

Här använder sändaren sig också av du-tilltal och vänder sig direkt till läsaren och den tilltänkta målgruppen. Precis som i *Radwandern in Schleswig-Holstein* uttrycker man sig här både engagerat och förskönande i syfte att övertyga läsaren om allt positivt som man får uppleva om man reser till ”semesterlandet Tyskland”. Dessa textuella medel, direkt tilltal med *du* och olika stilfigurer lyfter alltså fram reklamsyftet.

Att reklamsyftet inte är lika starkt i reseguiden *Första klass reseguider: Tyskland* visar sig genom att man där inte använder direkt tilltal till läsaren, utan istället passivkonstruktioner (markerat med understrykning i exemplet), t.ex.:

(45) Den tveklöst främsta attraktionen i denna tudelade delstat är Lübeck, och minst en dag bör avsättas för att besöka denna stad. [...] Den soldränkta ön Sylt inbjuder besökaren att stanna kvar några dagar till, medan det anslående landskapet på Helgoland bäst utforskas under en endagstur från Cuxhaven eller Husum [*Första klass reseguider: Tyskland* 2004: 442].

Huvudsyftet för denna reseguide är att ge läsaren viktig och användbar information om platsen, inte att locka läsaren till att åka dit – en resehandbok använder man ju oftast när man redan befinner sig på plats.

På de ställen där *wir* använts i källtexten har jag dock genomgående översatt detta med *vi*. Det hade även varit möjligt att använda sig av *man*, som fungerar bra i en informerande text, men eftersom det förekommer att *man* används i andra sammanhang i texten än i relationen mellan sändare och mottagare förstärks problemet med vilka som omfattas av detta, eftersom den tyska texten därigenom så tydligt skiljer mellan *Sie* (dvs. läsaren) och *man* (dvs. någon specifik som inte är identisk med läsaren). I exemplet är detta markerat med understrykning:

(46) Nach der Wiedervereinigung war man klug genug, die Chance für den Naturschutz zu nutzen und entlang der ehemaligen Grenze eine große zusammenhängende Schutzzone für die Natur zu schaffen: das Naturschutz-Großprojekt Schaalseelandschaft (KT 2820-2827).

(46') Efter den tyska återföreningen 1990 var man klok nog att utnyttja möjligheten att inrätta ett naturskyddsområde här och skapade ett stort sammanhängande skyddsområde längs den tidigare landsgränsen som blev det stora naturskyddsprojektet Schaalseelandschaft (MT 2820-2826).

Då den tyska sändaren också omväxlande använder omtalet *vi* (för sändare och mottagare) blir det en större konsekvens i den svenska översättningen om man växlar mellan de direkta *du* och *vi*, istället för mellan det mer allmängiltiga *man* och de mer specifika *du* eller *vi*.

För att sammanfatta översättningsproblemet med tilltal kan man konstatera att sändaren använder sig av direkt tilltal till läsaren, att detta tilltal är ett ni-tilltal, samt att detta görs om i den svenska översättningen till *du*. Ett direkt tilltal är vanligt i reklamtexter och används i syfte att skapa en gemenskap mellan sändare och mottagare. Detta kan förstärkas ytterligare med omtal (dvs. *vi*), vilket förekommer i *Radwandern in Schleswig-Holstein*. I syfte att behålla sändarens intentioner att texten ska uppmuntra till handling (dvs. friluftsturism) genomförde jag i min översättning en anpassning av tilltalet till *du*, vilket passar den svenska målgruppen bättre, eftersom *Ni* sällan används i modern svenska. Omskrivningen med *man* ansåg jag inte lämpade sig för textsyftet eftersom det dels hade passat bättre i en strikt informerande text och dels hade motverkat sändarens avsikt att broschyren ska vara lättillgänglig för läsaren eftersom *man* kan skapa förvirring kring vem eller vilka som åsyftas.

4. Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein
2003: *Radwandern in Schleswig-Holstein*. Kiel: Turoprint GmbH.

Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein
2003: *På cykel i Schleswig-Holstein*. Thorsén, Nina (övs.)

Sekundärlitteratur

Chesterman, Andrew & Wagner, Emma, 2002: *Can Theory Help Translators?* Manchester:
St. Jerome Publishing.

Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys*.
Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune, 1991: *Från källspråk till målspråk – Introduktion i översättningsvetenskap*.
Lund: Studentlitteratur.

Koller, Werner, 1979: *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Wiebelsheim: Quelle &
Meyer Verlag GmbH & Co. 7:e upplagan 2004.

Kovtyk, Bogdan & Wendt, Gabriele, 2002: *Aktuelle Probleme der angewandten
Übersetzungswissenschaft*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH.

Rahm, Henrik: *Att märkas i mediabruset* i Holberg & Svensson, red. 2004: *Mediekulturer:
Hybrider och förvandlingar*. Stockholm: Carlssons:

Sowinski, Bernhard, 1998: *Werbung*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag GmbH & Co.

Parallelltexter

Första klass reseguider: Berlin, 2001. Stockholm: Streiffert Förlag AB.

Första klass reseguider: Tyskland, 2004. Stockholm: Streiffert Förlag AB.

Nicklasson, Gunnar & Nicklasson-Mlynarska, Joanna, 1995: *Tyskland*. Halmstad:
Bokförlaget Spektra AB.

Siljeholm, Olof & Siljeholm, Ulla, 1997: *Koggar, marsipan och svenskminnen*. Stockholm:
Carlssons Förlag.

Ordböcker, grammatikor och skrivregler

Andersson et al., 2002: *Tysk syntax för universitetsnivå*. Lund: Studentlitteratur.

Freund, Folke & Sundqvist, Birger, 1988: *Tysk grammatik*. Stockholm: Natur och kultur.

DUDEN Geographische Namen in Deutschland, 1993. Mannheim: Bibliographisches Institut
& F.A. Brockhaus AG.

Myndigheternas skrivregler, 2004. Stadsrådsberedningen, Regeringskansliet. Stockholm:
Elanders Gotab AB.

Norsteds tyska ordbok, 1998. Stockholm.

Politikens Nudansk Ordbog med etymologi, 2005: Köpenhamn: JP/Politikens Forlagshus

Utrikes namnbok, 2002. Utrikesdepartementet, Regeringskansliet. Stockholm: Elanders Gotab
AB.

Internet

www.cor.europa.eu (061210)

http://www.cor.europa.eu/sv/presentation/general_secretariat.htm

www.cykelframjandet.se (061105)

<http://www.cykelframjandet.a.se/?page=81>

<http://ec.europa.eu> (061210)

<http://ec.europa.eu/enterprise/tris/pisa/cfcontent.cfm?vFile=120050561SV.DOC>

www.euro-lex.europa.eu (061108)
[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001D0570:SV:
NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001D0570:SV:NOT)
[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0036:SV:
HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0036:SV:HTML)

www.flensburg-tourismus.de (061123)
<http://www.flensburg-tourismus.de/suche.html?&L=1>

www.lomma.se/inter (061123)
<http://www.lomma.se/internationellt/projekt.4.db23f1fc603520677fff5464html>

www.ne.se (061122)
http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=337587

www.ndr.de (061123)
http://www1.ndr.de/ndr/pages_special/0,,SPM12886,00.html?C=M

www.northseatrail.org (061126)
http://www.northseatrail.org/index.php/se/plan_your_walk/sweden/southern_scania/introduction

www.runeberg.org (061107)
<http://runeberg.org/nf/>

www.schleswig-holstein.info (061107)
http://www.schleswig-holstein.info/svensk/binnenland_2.php

www.taz.de (061220)
<http://www.taz.de/pt/2002/01/26/a0336.1/text>

www.tyskland-info.com
http://www.tyskland-info.com/pages_se/index_se_1225.html

www.visit-germany.info (061108)
http://visitgermany.info/web/se/top50/index.htm?tl=SIGHT&showid=1240&func=STADT_NATURERLEBNIS

www.tyskaturistbyran.se (061105)
http://www.tyskaturistbyran.se/upload/tours&tips_juli_2005.pdf:14

www.wattenmeer-nationalpark.de (061108)
<http://www.wattenmeer-nationalpark.de/flag/schwe.pdf>

www.de.wikipedia.org (061106)
<http://de.wikipedia.org/wiki/Wattenmeer>